

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri 23 mai 1991 • 22 (70)

Prețul hirtiei

Scumpirea produselor a început apa minerală și hirtia. Vă mai amintiți? Mai toată lumea a pufnit în ris dar scumpirea a fost prima dintr-un șir lung de alte măsuri de „liberalizare”. Apa minerală a rămas la noul ei preț. Hirtia nu. Hirtia și-a schimbat pină acum prețul de circa șapte ori. A devenit incredibil de scumpă, la un moment dat la concurență cu carnea de porc. De ce neapărat hirtia trebuia să sufere acest proces drastic de prețuire în creștere? Am putea improviza destule răspunsuri care să mulțumească și pe cel mai inverșunat opozant cit și pe cel mai fanatic apărător al guvernului Român. De la o politică a prețului pină la prețuri politice. Orice se poate afirma despre un lucru lipsit de sens. Pentru că scumpirea hirtiei este în fapt un lucru lipsit de sens, de rațiune.

Dacă privim cum arată cărțile scriitorilor români, ori traduceri în românește din literatura universală „se spărie gindul”. Tipăritura este sub orice critică, în primul rând datorită lipsei de orice calitate a hirtiei care s-a imprimat. O substanță cenușie, fragilă, fărâmițoasă — cam aceasta este hirtia folosită de editurile românești pentru păstrarea și reanimarea culturii românești. Iar prețul, prețul este incredibil. Citiitorul normal, pur și simplu, nu și mai poate permite să cumpere în fiecare săptămână sau chiar la una-două zile ca altădată. O deprindere atât de greu de dobândit cum este cumpărarea cărților se poate abandona neașteptat de repede. „Astăzi o carte e totuși ieftină” ar putea spune un economist prezentând o listă de prețuri. „O carte costă astăzi cit un pachet de țigări”. Adevărat, cit un pachet de țigări într-o vreme cind dintr-o leafă poți să-ți cumperi șaizeci de pachete de țigări. Ori șaizeci de cărți. Ori șaizeci de cutii de bere. Atit și nimic mai mult. Intr-o asemenea situație este limpede că mai toate cărțile scriitorilor români intii vor sta în rafturi iar apoi vor rămâne în stadiul de manuscris. Iar mai tirziu vor deveni dorințe, vise, impulsuri.

Prețul hirtiei este mult mai mare decit cel anunțat de organele de resort. Prețul hirtiei este invers proporțional cu șansele de supraviețuire ale culturii noastre, ale specificului nostru spiritual. Cu cit el va fi mai mare cu atit șansele vor fi mai mici și dacă duhul afacerilor bănoase, care acum bintuie prin birourile celor ce hotărăse ce și cum se mai poate vinde, nu va adăsta măcar o clipă în adevărul că în orice afacere trebuie să existe și un sentiment de respect reciproc, iar în această lume a națiunilor, a popoarelor nimeni nu ia în seamă, în mod serios, o populație atunci totul este zadarnic. Și ce altceva devine o națiune care își pierde cultura? O populație. Cu populațiile nu se fac decit schimburi în natură și operații de asimilare în timp. Acesta s-ar putea să fie adevăratul preț al hirtiei de astăzi ce va fi plătit, fără indoială, mine, poimine.

Eugen Uricaru

Aprilie

morții culcați în văzduh
noi credem că-s norii
schimb de pace veșnică între cer
și subpămînteni

vom fi noi îngropați
pină-la urmă
numai și numai în craniul nostru

sfărîmat de o mină prietenă

cenușă curgînd pe asfaltul zilei de
marți
după masă

Nicolae Prelipceanu

Ilustrații : CERAMICĂ ROMĂNEASCĂ

chenar

Evadînd

trebuie să (re)invățăm sentimentul elitar: noblețea de castă, liniștita bucurie a comunității închise, e.tetismul rezervației. Deștrămăte, decimate sistematic, batjocorite, alterate cu furie prin toate mijloacele, dar și calchiate hilar și păgîn, cu secretă, sau manifest-violentă invidie, de către ciocolismul plebeu — elitele lumii artistice aproape că s-au spulberat. Tropotul de cizme exersat cu barbarie pe spinarea lor (în numele funcțiilor idealuri ale „artei în slujba poporului“, ale „literaturii ce reflectă viața celor mulți, cu bucuriile și neazurile lor“, etc., etc.) nu a reușit, pe deplin, nici odată, să stirpească această umilă, zeciască, stupidă, angelică, nefericită și, totuși, salvatoare bucurie: de a savura împreună „cu ai tăi“ o „plăcere estetică“. Masificate zeci de ani, elitele trebuie să-și revină în fire, să redeprindă vechiul masochism al „inmulțirii în captivitate“, nu disprețind neapărat vulgular, ci, numai, vulgaritatea și, mai ales, sfidînd eternul apetit dictatorial, ucigător de spirit, al puterii. În plus, vor trebui să-și recunoască limitele, rostul de „lux închis“. Înainte vreme, „cei mulți“, adică „oamenii normali“, priveau elitele ca pe un foarte firesc fenomen absurd. Pitoresc și gratuit, totodată. Ca un spectacol de bufoni închiși într-un ospiciu al deliciailor, pe cit de jalnic (pentru cei de afară) pe atîta de intangibil în presupusa lui măreție. Ca un sacerdotiu cerșetoresc. Comunismul, însă, le-a infuzat, cu bună știință, „mascilor de oameni ai muncii“ idcea că artiștii, pe lângă faptul că „nu sînt buni la (de) nimic“, sînt și un potențial, permanent pericol public: paraziți, anarhiști, bețivi și plini de bani, hedoniști, narcisiaci, niște bampiri ce se hrănesc din sudoarea poporului, stîrnind acea ură bestială, acel furror pitocantropic existent-exploziv în binecunoscuta, calibanică, veșnică întrebare: „ce, bă, faci pă deșteptu' cu mine?!?“ Pe de altă parte, întărîndu-i cetro-pitor inamicii, comunismul i-a retezat artistului autore-ocul, simpla, firească, profundă mindrie a Meseriașului adevărat. Pus „cu botul pe labe“, dresat să-și lingă recunoscător botnița, artistului i s-a extirpat șira spinării, a fost gelatinizat și învățat „să bată întotdeauna la ușă“ pentru a afla că, pentru el, nu-i nimeni, niciodată, înăuntru. Ne-am deprins, mai înecet, sau mai repede, convulsiv sau inconștient, să umblăm cu manuscrisul din editură în editură, să cerșim „un loc în plan“, „dacă nu poste doi ani, măcar peste patru, nu contează hirtia, coperta, nu contează dreptul de autor, nici tirajul, dar măcar să apară“; nu contează sala de spectacol, nici tantemele, „se poate tăia și un sferid din textul piesei, numai să se joace“... etc. La trista umbră a acestui „nu contează...“, măcar să...“, elita intelectuală și-a înlocuit de pe blazon fireasca umilînță (în care e cuprinsă, desigur, și siguranța de sine) cu deloc fireasca umilire. Iar acum, tocmai cînd trebuia să-și recapete auto-respectul, elita culturală e nevoită din nou să îmbrace ponositele straie ale penitentei, dacă nu chiar să se lege singură la stîlpul infamiei. Cine știe, poate-i bine și așa, coșmarul de-acum e plata pentru dulcele reverii, mai mult sau mai puțin oportuniste, de ieri. În fond, nu poți părăsi grădina zoologică, spre a ajunge direct în pădure, fără a traversa străzile orașului și gropile cu lături de la mahala, printre ciini, claxoane și excremente. Forma de refușaj comunitare, asadar. E de ajuns să ne analizăm reacțiile la „Visul“ lui Clujei și la „Noaptea“ lui Andrei Șerban, ca să înțelegem ce rost imens are această fericire turbată de a fi împreună, în cîntara comunitate a oamenilor de prisos. Nu mai putem, nu mai avem unde evada în afară, trebuie să evadăm înăuntru.

Dan C. Mihăilescu

dictatura personală

Omul nou postrevoluționar

Pe zi ce a trecut, profitorii Revoluției controlate de K.G.B. din Decembrie 1989, odată legalizați în funcții politice prin alegerile controlate de S.R.I. din 20 mai 1990. cătărăți unii pe spatele altora (spate sigur, bine acoperit!), retrograzi, au reușit să ametească de cap cu Noua Democrație un popor și așa mereu păcălit, vechea democrație (comunistă!) avînd în frunte acciași stăpîni, acciași profesioniști ai delinerei Puterii! Stăpîni profesioniști sluiți de legi, de ideologii justificative și de instrumente umane docile de represiune, în lipsă de orice mister moral... Mai mult, promovînd o retorică a punerii în scenă de o vigoare absurdă: dacă tinem cont că tocmai ei, stăpîni-profesioniști sunt dusmanii adevărați ai aspirațiilor de libertate și demnitate ale poporului-naiv...
Fiindcă mi se pare în continuare extraordinară acapararea Puterii prin mijloace neortodoxe, fără scrupule, prin aroganță și cinism, crimă, hotie, delatante morală, mirșăvie, prin jaf spiritual și minciună. Azi, văzuți stăpîni pe situație,

Cei-de-sus venînd să pună definitiv piciorul în prag oricărei contestații populare, colective sau individuale: proaspăta Lege a siguranței naționale nemăilăsînd nici o speranță în a te simți tu însuși... Securistul de ieri, de azi și de mîine pu-tînd interpreta după plac articolele cu „incitarea la acțiuni cu caracter anticonstituțional sau antidemocratic“ sau cu „a oricăror alte fapte extremiste“ prevăzute în noua Lege a siguranței naționale po-menite, cită vreme „înlăturarea prin forță a instituțiilor democratice ale statului“ constituie nu numai obsesia (revezi măcar inventata „lovitură de stat“, „antidemocratică“, „de tip legionar“ din 13-15 iunie 1990!), ci și vina supremă! Orice nemulțumire politică economică, socială, culturală în sine a omului de rînd riscînd să fie o „amenințare la adresa siguranței naționale“! Pur și simplu...
Drept care, ne dăm cu totii seama, vai de noi, de ce (pentru a avea eficiență totală!), de ce S.R.I.-stul-semizeu deține imputerniciri asupra următoarelor activități (Articolul 13): „interceptarea comunicațiilor: căutarea unor informații, do-

cumente sau înscrisuri pentru a că-obține este necesar accesul într-un l-la un obiect sau deschiderea unui obiect ridicarea și repunerea la loc a unui obiect sau document, examinarea lor, extragerea informațiilor pe care acestea le conțin, cit și înregistrarea, copierea sau păstrarea de extrase prin orice procedee instalarea de obiecte, întreținerea și repararea acestora din locurile în care au fost depuse“... S.R.I.-stul, mare patriot, minînd același feroce vinător și noi, n-ritorii de rînd, rămînînd aceleași victime programate, orice am face, nele moral, dragă Doamne, fiind de pe tea lui, el aplicînd legile țării votate aleșii-poporului de azi (ca și cei de ieri cu sfințenie! Noi, opozanții indeose fiind infractori din nastere ce nu v-scăpa nici în gaură de soarece dac Chiar dacă noi suntem tigri născuți, fapt și S.R.I.-stul nu ne va recunoa-decît statutul de iepuri, acționînd ca a-re, pînă să ne înfrîngă cerbia naturală
Așa ne trebuie: neocomunismul își fi fiind o formă superioară a fostului n-tru socialism multilateral dezvoltat! I-ales că, vorba filozofului, omul rațiu trebuie acum și în vecii vecilor să se-pună necesității... Necesității stăpîni-cu față umană... Care om? Al rațiun Omul nou cauzist, fără chip, care va-readus la dimensiuni postrevoluționa-re de om nou fără față umană, învechit-rele...

Liviu Ioan Stoiciu

(Va urm)

momos:

„Moțiunea Iordache“ în groapa de la Berevoiești

toată lumea s-a frisonat atunci cînd Claudiu Iordache a cerut Parlamentului, sub semnătură, verificarea dosarelor de securitate ale tuturor demnitarilor care astăzi ne conduc. Moțiunea a fost validată cu aproape numărul necesar de semnături și șeful S.R.I.-ului, domnul Măgureanu, a salutat inițiativa, cerînd chiar, nici mai mult nici mai puțin, ca verificarea să fie extinsă și asupra actualilor membri ai S.R.I. As'a în situația cînd Parlamentul trebuie să voteze Legea

siguranței naționale, lege care ne așează, fără echivoc, acolo de unde am plecat. Că o astfel de lege este necesară unei țări normale, nu se îndoiește nimeni. Dar cînd legea urmează „cuvînt cu cuvînt“ o nouă lege aprobată în U.R.S.S. pentru K.G.B. începem să ne îndoim asupra „naționalismului necesar“. K.G.B.-ul pare să fi dat ordine clare asupra sarcinilor noi pe care polițiile secrete, foste satelite, le au în condițiile istorice create. O întărire, în principal, a lor, dar asta pe fundalul unei curățenii generale, în care

anumite cadre să fie demascate și sco-din uz. „Moțiunea Iordache“ pică toc-bine și, ori Iordache este naiv — și atu-este manipulat, — ori Iordache ascu-ordinele care i se dau. Fiindcă în nici-caz nu vom vedea — dacă moțiunii i-dă curs — altceva decît că, anumite-dre ale securității neagreate astăzi, fi pur și simplu demascate și înlături-Cadrela sigure nu vor păți nimic-încă o dată vor învăța lecția nesigu-Cine nu-l ascultă pe stăpîn, o păteș-Plus că, destul de probabil, securitate-si pregătit dosarele emigrației necoo-rante. Plus că securitatea a și preș-dosarele foștilor deținuți politici, c-conform dezvăluirilor lui Alexandru-leologu de anul trecut, au fost obligați-„colaboreze“ dîună eliberare.
Asta în timp ce în groapa de la Be-voiești (Argeș) citeva tone de dosare-fost parțial distruse. În locul lor, S.R.I-a pregătit (sau păstrat) altele. Cele c-ne oferă sansa de a urma directiva-nerală a K.G.B.-ului: curățenie bă- pentru a fi credibili!

Stefan Agopiar

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

„Domnul președinte Ion Iliescu a făcut o vizită de lucru în județul Dimbovița, unde a vizitat halele întreprinderii de utilaj chimic și pe ale celei de frigiderc «Arctic» din Găești, precum și o expoziție de produse. Cu acest prilej, domnia-sa a dat indicații prețioase pentru creșterea productivității muncii și a calității produselor, dînd o înaltă apreciere... etc., etc. (România liberă) ● BOGDAN BURLIANU: „La cîmîtirul Bellu, întrecerea socialistă e-n toi!“ (VIITORUL românesc) ● CRONICAR: „Primăm la redacție din partea Editurii Făt-Frumos invitația de a participa, în ziua de 9 mai, la Casa de Cultură a Ministerului de Interne, la înmînarea Premiului Național M. Eminescu pentru debut, în valoare de (tineți-vă bine!) 100.000 lei, poetei Iulia Dora Marinescu pentru volumul Te aștept luminînd“. (România literară) Bună, foarte bună glumă! ● ROMULUS VULPESCU (Senator): „Alte autorități eficiente o mai avea România?“ (România Mare) ● ALCIBIADE: „...îți vine să-i dai un pol să tacă“. (R. M.) ● ANGELA BĂCESCU: „...Ioan Totu, mare economist român...“ (Europa) ● N. CRĂCIUN (fost ofițer de securitate): „Domnule Păcanu, ați aruncat cu noroi în noi fără a ne cunoaște (sic!). Cred că ați fi șocat dacă ați ști cit de corecți sînt cei mai mulți ofițeri de securitate...“ (R.M.) ● Dr. VIOREL ROMAN (Bremen, Germania): „După întregirea neamului, în România Mare, regele, conducătorul românilor, nu a găsit puterea sau alternativa necesară pentru a păstra măcar integritatea statală, în 1940 România pierzînd, fără lupte, o treime din teritoriu și din populație, după care a tîrit țara într-un război pustiitor, cu un rezultat catastrofal“. (Dimineața) Acest domn dr. nu a auzit de Pactul Ribbentrop-Molotov. În rest, vezi mai sus: îți vine să-i dai un pol să tacă. ● Căpitan rangul I (r) RADU NICOLAE: „Pentru cei care doresc să înțeleagă mai în profunzime «fenomenul Brucan», studiarea Talmudului devine obligatorie“. (Europa) Încă un pas cadentat spre Europa... ● THE GUARDIAN: „Primul pas al convoiului cu ajutoare britanice a fost Oradea, unde la fostul hotel al Securității, «Dacia», grupului de britanici i s-au oferit

camere contra 68 dolari pe noapte. După negocieri, prețul a fost scizut la 30 dolari“. (Din România liberă) ● Căpitan rangul I (r) RADU NICOLAE: „Ion Coman, Iulian Vlad, Filip Teodorescu și alți militari din pușcărie au cunoscut și au apărut stîna românească la care jînduiau lupi nesătui din afară...; „Îmi exprim convîngerea că a sosit timpul ca poporul român să înțeleagă marea conspirație sionistă la care este supus...“ (Interviu, în Europa) ● „Val de antisemitism“. (Totuși iubirea) ● „Contramanifestația din 28 ianuarie 1990 a fost organizată cu sprijinul pușcăriașilor“. (Cuvîntul) ● POMPEI POP: „Pînă nu l-au amenințat tinerii cu arma, la revoluție, îng. Rahău, actualmente senator F.S.N., n-a vrut să dea jos portretul dictatorului“. (România liberă) ● HERACLIT: „Rîndurile pe care ni le scrieții sînt cu adevărat emoționante, vizîndu-i pe patrioții care stau în mod nedrept după gratii“. (Europa) ● D. D. RUMAN: „Știu că e greu de condus Televiziunea, domnule Theodorescu. Pe subal-

ternii domniei voastre de la «Actualități» cunosc ca tot omul, de pe micul ec-Și zău că sînt buni profesioniști“. (A) ● O LESBIANĂ: „Un bărbat e un ob-de societate, să-l ai lingă tine ca pe accesoriu. Cînd sînt îmbrăcați bine-plăcuți, dar cînd se dezbracă... brrr! N-văzut ceva mai oribil. Cu o femeie pr-să aprind toate luminile, cu un bărb-„sting“. (Amor) ● HERACLIT: „...citori și țărani, foști militari, treziți, luați poziție pînă nu va fi prea trăz (Europa) ● Căpitan rangul I (r) RA-NICOLAE: „Cum puteți considera-toria generalului american Schwa-kopf, comandantul trupelor aliate, vis-a-de Salamina, Zama, Călugăreni, etc.“; „Astfel 28 de ciomăgari au l-o singură victimă și mai au tupeul să-afișeze drept eroi. Implicarea Romă-alături de acești ciomăgari care nu-urmărit decît două scopuri: 1) realiza-Americii în zona Golfului și 2) men-vea Israelului ca singura putere mili-credibilă în zonă. Mai doriți alte com-tari?“ (Interviu, în Europa) Nu mai-rim completări, ne-am plictisit! ● I-RĂȚIU MĂLĂELE: „Nu consider o-cesitate ca aceste imobile să fie ocu-de oameni politici sau foști securiști, partitua am obținut-o dintr-o genero-simpatie a celor care se aflau la con-cerarea primăriei, într-o casă mai n-înaltă decît comodă“. (Cuvîntul) ● „P-dut obiect de uz sexual. Recompen-(Scorpion) ● HERACLIT: „Le va r-rîndul tuturor trădătorilor de țară să-demascați“. (Europa)

Petre Stoicu

Ce va fi mâine?

Motto:
Gog es Magog fia vagyok en
Hiaba dömgelek kaput, falat
S mégis megkérdelem tolelek:
Szabad-e sírni a Kárpátok alatt?
(Ady Endre)

**Eu sint fiul lui Gog și Magog
Zadarnic bat la porți sau în ziduri
Și totuși n-am ezitat să vă-nțreb:
E voie de plins sub munții Carpați?**

Ultimul recensământ, din 1977, consemna cca. 1,7 milioane de unguri trăind în România, cîți sînt azi nu se cunoaște exact, se cunoaște în schimb „problema unghurească”. Pe sau cu ea bat monedă, zgomotos și strident, atît guvernării și mediile noastre, cît și ale lor — ambele monede fiind false, din moment ce și unii și alții în loc să deschidă ferestrele și ușile soarelui înțelegerii, prieteniei și respectului cuvenit între popoare vechi și culte, încearcă să ducă lumina cu obrocul fiecare în casa lui. În măsura în care problema este consubstanțială democrației, viitorului ambelor neamuri, ar trebui, cred, subliniată esența „esenței” problemei unghurești de la noi, și anume aceea a spiritualității. De la turci sau tătari pînă la ucraineni, sîrbi, evrei, sau armeni, etniile minoritare conlocuitoare trăiesc în spiritualitatea lor națională specifică. Religia și cultura, alfabetul, cărțile, bisericile lor sînt acelea ale țărilor sau oamenilor din

patria lor originară, oricît de departă ar fi ea, geograficeste. Numarul lor mic — etniile lor sînt cuprinse, fără germani, între cei cca. 70.000 de turci și tătari pînă la cei cca. 5.000 de armeni — nu ridică „probleme economice” (cărți, ziare, biserici, așezăminte și sedii) de nereșolvat, ba nici măcar probleme observabile cu ochiul liber (cîți știu azi în România, că armenii, de exemplu, nu au numai școli de primă mîna, dar și ziare, cărți, scriitori și artiști de nivel mondial?), de unde apoi, toleranța reciprocă le face „conlocuirea” suportabilă, mai ales că prin fire neamul nostru este blînd și prietenos, iar prin tradiție — generos și tolerant cu strainii. De absolut aceleași drepturi — dacă nu chiar de mai multe — se bucură și ungurii decît că numărul lor mare ridică probleme economice serioase și vizibile. Școli de toate gradele, profesori, universități, ziare, reviste, cărți și edituri, teatre, raporturi civile dense cu „majoritarii”, de la tribunale, la notariate, sau forme comerciale sau de proprietate (case, pămînturi) toate „sar în ochi” și toate pot deveni și, din păcate, au devenit acute „probleme naționale”.

Trecînd peste aspectele internaționale ale problemei — „patria maghiară” — își revendică fiii oriunde ar trăi ei, iar pe cei trăind în hotare contigue cu Ungaria face tot ce poate să-i apropie de teritoriul cu tot —, obstacolul principal al bunei înțelegeri rămîne, cred, cel spiritual. Concretizat, simplist vor-

bind, în faptul că ungurii se consideră „superiori” față de noi — ca popor. Cînd, după Revoluția franceză (1789) națiunea a devenit o noțiune politică, apoi, și consecutiv ei, cam de la mijlocul secolului al XIX-lea și una de stat, adică de autonomie teritorială, abia atunci ungurii fie din „patria habsburgică” fie cei din fostul voievodat independent al Transilvaniei au constatat că ei de fapt nu sînt „majoritarii” în toate teritoriile ce le-au stăpînit. De aici apoi derivă seriile de „falsificări ale trecutului” pe care, istoricii lor le au practicat — și le practică — în sensul că, de exemplu, românii nici n-au existat ca popor în trecut, ei ar fi fost „aduși” din sudul Dunării, cam prin sec. XV—XVI, ca servitori ai nobililor unguri, că fiind românii, ca și țigarii, un neam prolific, s-au înmulțit peste măsură etc. — aceasta fiind esența teoriilor rossleriene — pe de altă parte, refuzul, de fapt, al înțelegerii reale a realității, începînd cu „trădarea revoluției” de la 1848, ai cărei condu-

cători unguri voiau libertatea dar numai pentru maghiari — ca stat —, care fiind un neam „istoricește superior” urma să se înmulțească numericeste și să „conducă” etniile viitoarei Ungarii libere — aceasta fiind esența teoriilor andrassyiste, zscsenyiste sau chiar kossuthyiste. Austro-Ungaria, de altfel, tot aici își are izvorul și motivația: un austriac deplînt în stat, da, se poate concepe, el este dacă nu superior, istoricește, egal și frate cu ungurul. Dar un român ca stăpîn? Acest semn de întrebare constituie dilema sau acul balanței pe care trebuie s-o rezerve sau să o echilibreze generațiile de azi.

Luzul nu-i ușor de înfăptuit și în nici un caz nu se poate înfăptui pe calea „naționalismului” pe care acum bat pas de defărare, în uniforme populiste, rupe-n spate, conducătorii ambelor popoare.

Nicolae Crișan

minimax

La un an după

Zdrobitoare. Așa a fost societatea de chiar cei care au reperiat-o, victoria electorală din mai '90. Și n-a trebuit să treacă nici măcar o lună pentru ca multul adevăr cuprins într-o asemenea apreciere să se vădească în plenitudine. Naivilor (și am fost mulți!) care și-au închipuit că Leviatanul poate fi înfrînt cu vorbe de duh, cu rugăciuni, cu balade și cu flori, le-a fost administrată pedeapsa cuvenită. De o manieră zdrobitoare. Zdrobindu-se de a valma obiecte, oase și mai cu seamă speranțe. Cîi de bine și în ce proporție socială va fi fost învățată „lecția” abia urmează să o vedem.

Deci s-a întîmplat atunci la 20 mai ca rezerva de tineri a nomenclaturii (beneficiind și de ajutorul veteranilor mai mult sau mai puțin cominterniști, reactivați) să ajungă a putea dispune de toate cele trei puteri ale Statului. S-a ajuns nu violent (violenta era în urmă, măiestrit disimulată prin episodul fantomaticilor teroristi), ci prin exercitarea liberă a voinței măricei sale poporului. Iar dacă așa-zisa a patra putere, presa, a fost împărțită întrucitva cu lirava și romantica opoziție, în condițiile deținerii monopolului asupra televiziunii, compromisul s-a dovedit suportabil, ba încă și rentabil, servind drept argument în favoarea bunelor intenții democratice atît de contestate. Revenind însă la istoricul moment electoral (acum dl. prim-ministru ne-a asigurat că nicidecum în istoria României nu s-a mai pomenit ca alegerile să fie așa bine organizate?), trebuie recunoscut că era cumva iminent să se întîmple ce s-a întîmplat. Și nu neapărat din cauza irealismului sau a inabilității partidelor cu adevărat de opoziție. Ci pentru că, pe de o parte, aici, în mirificul nostru spațiu mioritic, deteriorarea psiho-socială și morală, proprie sistemului comunist, era mult mai avansată decît în tot spațiul geopolitic cedat la Yalta Moscovei, parecă pentru a corespunde întocmai acelu-

nenorocit procent de 90%, mizgălit de Tătucu pe un petec de hîrtie. Pe de altă parte, se cuvine a fi recunoscut P.C.R. meritul de a-și fi asigurat, din vreme metamorfoza întru adaptare la noile condiții generate de al „treilea val” astfel că, atunci cînd de la Moscova (dar și cu știrea Occidentului) s-a dat semnalul verde, o nouă elită politică era deja instruită teoretic, pregătită să preia din mers ștafeta de la vechea gardă. Cine cunoaște producția de literatură social-politică autohtonă din aproximativ ultimii 2—3 ani ai dictaturii și mai ales conținutul dezbaterilor economice, sociologice și politologice mai mult sau mai puțin teoretice care se desfășurau în sferele înalte ale fostului aparat de propagandă, ba chiar și reflexele acelei mișcări de idei, firave, totuși prezente pînă și în conținutul disciplinelor social-politice din învățămîntul universitar (deși impregnate de imbecilitatea propagandei ceaușiste), deci cine își aduce aminte că în spatele litaniiilor omagiale de la tv mai se citea (chiar copii xerox, un fel de literatură samizdat cu autorizație), se știe și se vorbea altceva decît prelucrarea genialelor cuvîntări, și-a putut da seama că momentul decembrie '89 nu numai că n-a fost o întîmplare miraculoasă, dar că el fusese pregătit cu mîgăla din vreme. Firesc, pregătirea teoretică a fost completată în plan acțional și nu doar cît privește Securitatea (care la momentul oportun avea să se comporte adecvat) ci și prin confecționarea unor biografii revoluționar-dizidente — la limită, o limită a grotescului, ajungîndu-se ulterior ca pînă și cei mai slugarnici poezii de curte să emită pretenția dizidentei. Apărînd astfel explicația de ce, deși peste tot (poate cu excepția R.D.G.) în esență scenariul a fost același, de ce numai în România procesul a putut fi atît de bine controlat încît abaterile de la parametrii inițial proiectați să fie cuprinse într-un tabel al toleranțelor admisibile. Rezultatul, un prim rezultat,

fiind dară victoria zdrobitoare de la 20 mai 1990.

Dacă ceea ce a urmat poate fi numit, ori ba, **cripto și sau neo-comunism**, într-o primă fază a unei analize retrospective are, **intrucitva**, mai puțină importanță. Sigur, nu numai din rațiuni propagandistice noțiunile respective s-au impus, căci, fără a mai vorbi de îndelungata reflecție a d-lui Ion Iliescu în a și renege explicit idealurile lîneretii, tratamentul la care au fost supuse partidele istorice cu tot cu istoria lor care este parte din istoria **democrației a României**, iar apoi soluția găsită pentru... a se reda circulației Piața Universității, prea seamănă mult cu ce s-a întîmplat după zăduri cînd seria cu vopsea roșie pe ziduri „Votați Soarele”. Mai mult însă decît aprecierea globală sintetizată sec. așa precum în lozincă F.S.N. P.C.R., ceea ce se impune este deslușirea obiectivelor politice majore schițate și vizate încă dintr-un trecut cînd oficial România se mai îndrepta cu surle și timbale spre himericul pisc al comunismului sub comanda Cîrmacului ajuns deja un incomod cadavru politic. Doară Marx, parecă, ne învăța că între linia politică a unui partid și propaganda sa ideologică este aceeași legătură ca între lanțara militară și planurile statului major...

Așadar, mai mult și altceva decît obiectivele economice, politice, culturale, sociale, ș.a.m.d. cărora li se dedica propaganda oficială căutînd să evidențieze convingător distanțarea de comunism, unul dintre rosturile majore ale guvernării F.S.N. a fost, este și va fi acela al deținerii puterii politice și economice o perioadă de timp suficient de mare încît crimele regimului co-

munist să poată fi prescrise iar cei răspunzători să fie recuperați social cu pierderi minime. Nu este deloc înfîptitor, ci simbolic, faptul că în timp ce fascismul este condamnat formal, legal, comunismul nu. Totdeodată, noii deținători ai puterii s-au angajat fără echivoc în a păstra (desigur în forme adecvate noii configurații politice europene) maximum posibil din tradiționalele (!) relații, numite acum **de amiciție**, cu marele popor sovietic — de unde și preluarea fără rezerve a memoriei lui Titulescu care, primul în istoria interbelică a Europei, a întins, **oficial**, o mîna prietenească lui Stalin.

Că asta a fost, în mare „socoteala de-acasă” dinainte de 16—22 decembrie '89, s-a putut întrezări încă de la început iar ulterior a devenit o certitudine. În același timp însă, este tot atît de evident că „socoteala din țîrg” s-a dovedit a fi cu totul alta. Pentru că, deși poate nu sînt majoritari, cei vindecați de frică în decembrie '89, sînt, totuși, foarte mulți. Pentru ei, oricît o mai fi de puternică, Moscova nu mai este, totuși, un centru de putere ca altcîndva. Pentru ei, oricît ar fi de confruntat cu propriile probleme, Occidentul are acum suficiente resurse încît să-și poată permite asimilarea valorilor morale în acțiunea politică — nefundamentală, este dorită liniștea și stabilitatea în Est dar nu ca altcîndva, nu cu orice preț, obținută cu orice mijloace: chiar socialistii francezi, sînt, totuși, francezi!

Între-o atare situație, întrebarea, marea întrebare care se ridică este **dacă și cum ar putea renunța actualii deținători ai puterii la vechea „socoteală de-acasă” care a inclus și un „pact cu diavolul” albastru?** Iar declinul economic vertiginos care nu face decît să amplifice contestația politică după cum și contradicțiile interne ale Puterii indică iminența găsirii unui răspuns. Dar care?! Căci dintre mai multe semne și zvonuri îngrijorătoare (cum că P.S.M. ar fi subvenționat masiv din spre Orientul cel comunist!), ce valoare politică ar putea oare să aibă, bunăoară, faptul că noul ministru al apărării a găsit timpul să acorde un interviu reporterului special de la Europa?! Evident, nu este vorba de Europa liberă...

21 mai 1991

Șerban Lunescu

Memorialistică și istorie

Un memorialist cu totul delectabil se dovedește a fi Constantin Argetoianu, cunoscut om politic din generația „bătrînilor”, de dinaintea primului război mondial, avind reputația — nu știu cât de îndreptățită — de versatilitate, cinism și preferință pentru metodele de mină forte, mai ales în chestiunile interne. Asupra acestor lucruri se vor pronunța istoricii, cînd le va veni timpul; cinismul său, dacă cinism se numește privirea lucidă, lipsită de iluzii, asupra oamenilor și asupra lui însuși, este însă o virtute a memorialistului care, dublată de un umor sec și de darul expresiei lapidare, stă la originea altor portrete frapante, vii și veridice, în ciuda — sau poate tocmai datorită — aplecării spre șarjă, grăunteii de răutate bonomă pe care îl cuprind. În pofida faptului că a trăit mereu în mijlocul lumii, al agitației politice, omul pare să fi fost un singuratic, un observator detașat al societății, fără multe tabuuri, și limbajul său familiar, destul de verde în unele cazuri, se potrivește foarte bine acestor schițe neprotocolare cu care își presară amintirile copilăriei sale destul de libere, formînd materia primului volum oferit acum de editura Humanitas în deja cunoscuta serie de **Memorii-Jurnale** *). Dubla perspectivă din care privește memorialistul lumea de la sfîrșitul secolului trecut, aceea ingenuă a copilului, corectată de judecata rece a bătrînului și de cunoașterea destinelor abia schițate pe vremea cînd ele intră în obiectivul povestitorului, conferă acestor portrete nu numai dinamism, ci și o neașteptată — și simpatică — accentuare a laturii lor subiective, cele două unghiuri de privire adîncind și nu anulînd amestecul de criterii pe care sînt ele construite. Dar nu diversitatea criteriilor este cea care conferă veridicitate judecății? Poate că privirea indiscretă, oblică, asupra marilor oameni cu care autorul a fost contemporan contribuie nu la micșorarea, ci la umanizarea lor; doctorul Davila, de pildă, „a fost desigur un mare organizator, un mare animator, un om de o inteligență aproape genială, dar în același

timp, cum se întîmplă des în asemenea cazuri, un țicnit. Tată-meu îmi povestea cum sosea nebulul acasă la ora dejunului și-și vărsa focul pe porțelanuri ca să-și uite de necazurile pe care le adunase în cursul dimineții”, marele geolog Sabba Ștefănescu era „un cărturar mincat de molii, înalt cît un plop, blind și anost”, D. Ollănescu-Ascanio — pe care l-a avut profesor — era „de o eleganță mai mult bătoare la ochi decît rafinată, dar care tocmai din cauza asta ne lua vîzul. Cu o perlă enormă și permanentă înfiptă care se schimba zilnic, cu o floare albă sau roșie la butonieră, se răsturna în jilțul catedrei și, picior peste picior, ne citea și ne comenta versuri, disprețuind sintaxa și gramatica, pe care ne sfătua să le învățăm în manualul d-lui Manliu. Cîtea minunat și plin de el însuși, ne asculta rar și ne da note mari”, Mihail Kogălniceanu, pe care l-a cunoscut la bătrînețe și pe care îl caracterizează printr-o butadă nedreaptă dar plină de haz („a avut trei patimi în viața sa: țara lui, femeile altora și obiectele de artă”), îl impresionează adînc prin „înfățișarea boierului amărit ce gîfăia într-un fotel de piele pătată, copleșit de edemuri și de griji” și așa mai departe. Poate că unul dintre cele mai reușite portrete este cel al lui Pompiliu Eliade, adolescent dominat de obsesia excelenței și a întîietății, cu atît mai colorat și mai viu cu cît e mai crud și, probabil, mai parțial: „Urit, pocit, murdar, antipatic și cam fonf, nu trăia decît pentru carte, o timpea de dimineața pînă seara, și noaptea. N-avea altă ambiție decît să iasă primul la toate examenele și la toate concursurile... la examenul de bacalaureat l-am bătut cu un punct (...) și acest singur punct de deosebire în favoarea mea l-a răpus. După examene a vrut să se ucidă și nu i-a trecut necazul niciodată. Mulți ani mai tîrziu, ajunsese profesor universitar și director general al teatrelor și totuși, cînd mă întîlnea, îngălbenea”. Dar nu numai portretele, inevitabil trunchiate în aceste citate, sînt partea tare a amintirilor sale, ci și evocările nostalgice ale orașului de acum mai bine de un secol, ale unei societăți la

apusul căreia autorul are conștiința că asistă, la București, Craiova sau Focșani, societăți — e vorba de vechea boierime — care „s-a prăbușit dintr-o dată, fiindcă aceleași cauze produc aceleași efecte, între anii 1870 și 1880”. Mărturiile sale, vii și lucide, sînt neprețuite pentru reconstituirea acestei lumi uitate și pot fi asemuite din acest punct de vedere cu cele ale savurosului Radu Rosetti.

Argetoianu nu este însă un istoric, cum era Radu Rosetti, și memoriile sale nu au nici acuratețea, nici precizia celor ale moldoveanului, textul său producînd cu nonșalanță confuzii și erori pe care avem surpriza să le vedem necorectate de editor, nici în note, nici în postfața care însoțește ediția, deși acesta este specialist în domeniu. În partea de început a amintirilor, unde sînt relateate fapte din trecutul familiei și al țării, pe care le deține în general din tradiție sau de la tatăl său, și unde se concentrează și cele mai multe din aceste greșeli, se vorbește de pildă de domnia „onorifică” a lui Manole Rosetti, adică Emanuil Giani-Ruset, care ar fi ajuns domn al Țării Românești ales de boieri la Craiova, „sub ocrotirea ascunsă a Cancelariei Imperiale din Viena” și n-ar fi domnit efectiv, „singura dovadă” a alegerii sale fiind un document de familie. Or, realitatea este în general cunoscută și ușor de restituit, grație monografiei Rosetteștilor făcută de alt istoric din familie, generalul Radu Rosetti: departe de a fi fost doar nominală, domnia lui Manolache Giani-Ruset s-a întins pînă în anul următor 1771, și ea nu s-a datorat protecției oculte austriece, ci dimpotrivă, bunelor raporturi ale boierului cu autoritățile de la Constantinopol, unde de altfel se și născuse. Acte de la el au rămas multe, cel din posesia familiei Argetoianu nefiind un unicat. De asemenea, el n-a murit la Viena (p. 11), ci în Rusia, unde ajunsese după o a doua domnie, șapte ani mai tîrziu, de data aceasta în Moldova. Tot aici, memorialistul afirmă că „Manolache Vodă avea din căsătoria lui cu Anucața, fata lui Constantin Brîncoveanu, o singură fiică...” Chiar pentru un simplu cititor e greu de crezut că domnul de la 1770 putea lua în căsătorie pe fiica unui om născut cu mai bine de un secol în urmă; în realitate, ginerele lui Const. Brîncoveanu este Nicolae Ruset, fiul lui Iordache, „matca tuturor răutăților”.

Alte informații sînt însă mai greu de controlat sau de îndreptat, nefiind vorba de personalități atît de cunoscute. La p. 37 găsim, de pildă, textul următor: „Cel din urmă Bengescu a fost Costică Bengescu... Bengeștii de la București, Georges (fost ministru plenipotențiar și autorul unei prețuite bi-

biografii franceze a operelor lui Voltaire) și Achille... nu erau Bengești, ci Lentz. O fată Bengescu s-a căsătorit prin anii '30 cu un oarecare Lentz, o origine germană... și copiii lor, printr-o fată tatălui Georges și Achille, a luat numele de Bengescu”. Numele lui Lentz îmi este necunoscut, dar familia Bengescu (care se continuă, într-adevăr, prin femei) are o istorie ușor de reconstituit: clucerul Alexandru Sa-murcaș este cel care s-a căsătorit cu „o fată Bengescu”, pe nume Maria, iz fiul lor Grigore și-a luat numele mamei. El s-a căsătorit cu Elena G. Goleșcu, fiica lui Iordache, celebrul autocal pieselor și al imenselor culegeri de proverbe, iar diplomatul și bibliograful George Bengescu și Achil (Alexandru Bengescu sînt fiii lor (mai multe detalii în notele la vol. II din G. Fotino **Boierii Golești**, passim.). La fel se poate ridica obiecții cu privire la imaginea Zîncăi Goleșcu, soția lui Dinicu, care — după aceleași cancanuri de familie — „își cam dăduse poalele peste cap la București (se țineu și cu vodă Șuțu și se pocăia, din poruncă, la Craiova botezînd și cununînd”, contrazicînd nu numai imaginea general cunoscută despre această femeie respectabilă, dar și cronologia etc. Toate acestea și altele rămîn necorectate în note și nici măcar semnalate, sora paguba cititorului și mirarea noastră.

Asupra calității filologice a textului (putine greșeli de tipar, ceea ce e destul de rar, între care semnalez la p. 1 „un paradis al familiei” în loc de **paradis**) nu ne putem pronunța din cauza unei confuzii destul de răspîndite, dar greu explicabile între grafie și realitatea lingvistică. Spune editorul în **Nota asupra ediției** că „exprimarea autorului păstrează destule trăsături regionale, „pe care am găsit de cuviință să le păstrăm acolo unde nu vin în flagrantă contrazicere cu normele ortografice în vigoare” (p. 5). Normele ortografice se referă, evident, la grafie (î din a, apostrof etc.), iar caracteristicile regionale sînt lexicale sau fonetice; sigur că acestea trebuie respectate, mai ales că ele nu vin niciodată în **contrazicere** cu ortografia. Să înțelegem însă de aici că unde apare în carte **cuconîțe**, de pildă (p. 131 să zicem), în textul manuscris era **coconîțe** (cuvîntul e menționat în **Notă** printr-o „regionalismă”) ? Ar fi o greșeală, chiar dacă autorul nu e un clasic. Textul trebuie respectat în toate trăsăturile lui

Mircea Angheliescu

*) Constantin Argetoianu, **Pentru ce de miine. Amintiri din vremea celor de ieri**, vol. I, partea I, ediție și postfață de Stelian Neagoe, Ed. Humanitas București, 1991, 216 p.

povestea vorbeli

Polemici, mituri, instituții (II)

Aminteam săptămîna trecută de existența, în polemica **ă-i**, a unei situații speciale — a **gerunziului**. Lucrurile trebuie luate mai de departe. E vorba, mai întîi, de o sursă de complicații practice și de inevitabile inconsecvențe. Sustinătorii revenirii la regula mecanică a scrierii cu **ă** în corpul cuvintelor (**până, vîrf**) și cu **î** la început și final (**in, cobori**) au răspuns la argumentul pragmatic al părții adverse — dificultatea învățării și respectării unei reguli de acest tip — elogiînd simplitatea ei extremă și incriminînd subestimarea capacităților intelectuale ale poporului român („A pretinde că regula scrierii diferențiate **ă-i** este greu de însușit înseamnă, după opinia mea, a-i considera pe elevii români niște handicapați mental” — scrie Victor Iancu în „România literară”, nr. 16, 1990, p. 8). Numai că simpla examinare a sub-punctelor referitoare la această chestiune din succesele reforme ortografice dovedește că lucrurile sînt ceva mai complicate decît par la prima vedere.

Tendinței răspîndite de a considera cuvintele ca entități imuabile, ca embleme cu existență autonomă (vezi **păine, pămînt, român** etc.) îi corespunde, cel puțin între specialiști, o înrîdăcinată viziune a limbii ca sistem, în

care fiecare cuvînt e reprezentat de mulțimea formelor lui și e privit în relațiile sale cu celelalte cuvinte. Regula ortografică formală produce automat situații dilematice impunînd o decizie: alegerea între o dificultate practică (obligația ca persoana care scrie să recunoască structura-cuvintelor) și o inconsecvență supărătoare în scrierea unui cuvînt și a derivatelor și compuselor sale. În cazul prefixării, de exemplu, ar fi existat, teoretic, două posibilități: a scrie derivatul de la **innoi** cu **î** — **reinoi** —, în urma unei analize mentale, a recunoașterii celor două componente, sau a-l transforma în **reănoi** — potrivit unei aplicări mecanice a regulii de bază. Normele ortografice din secolul nostru au susținut în acest caz, în mod consecvent, soluția conservării lui **î**: **neintenciat, reinsuflețit, bineînțeles**. Aceași problemă se pune pentru sufixare (a alege între **coboritor, hotărîre** — și **coborător, hotărîre**) — și pentru flexiune — respectiv pentru conjugarea verbelor cu infinitivul în **-i**: **uri, urise, urit** — sau **urî, urăse, urât** ? Și astfel ajungem, în fine, la gerunziu: dacă regula scrierii cu **ă** se aplică mecanic în corpul cuvintelor, inconsecvența privește grafia diferită a formelor aceluiași verb: **cobori** — dar **coborînd**; dacă se urmărește menținerea unității de scriere a unui cuvînt, optîndu-se pentru **cobori-coborînd**, se ivește (pe lîngă obligația de analiză și recunoaștere a cuvîntului

— scris așa pentru că e verb de conjugare a patra) o nouă inconsecvență: de data aceasta, între modul de notare a aceluiași sufix: **pirînd** — față de **văzînd**. În acest punct, indicațiile ortografice din 1932 au fost diferite de cele din 1904: reforma cea mai apropiată de noi, cea la care se propune să se revină, a generalizat scrierea cu **î** în interiorul cuvintelor și la formele flexionare și la derivatele verbale în **-i**. Ceea ce a produs, la urmă, o nouă inconsecvență: între tratamentul prefixării și cel al sufixării. Privită în posibilitățile-i consecințe, orice regulă de acest tip încetează de a mai părea simplă și clară, ușor de învățat și de aplicat; cu atît mai mult cu cît foarte aproximativă e relevanța etimologică și dublată de o irelevanță morfologică.

Existența sufixului de gerunziu — **înd** — valabil pentru verbele din toate clasele de conjugare, cu excepția celor în **-i** sau cu radicalul terminat în palatală (**venînd, tînd**) mai are o semnificație: aceea a apariției sistematice, cu valoare gramaticală, a vocalei **î**. În fond, tendința de a nota pe **ă/ă** și pe **î/î** cu două semne grafice foarte apropiate — **ă** și **â** — a fost legată, într-o anumită măsură, de situația în care diferențierea dintre cele două sunete-tip nu era foarte evidentă. Valoarea ambiguă și variabilă a notațiilor chirilice pentru ele, puținele perechi de cuvinte în care contrastau (unele mai importante, ca **riu-râu**, altele marginale: **rinîit-rînit**), asemănarea fonetică, variațiile admise în pronunțare (existente și astăzi: **mănușă-minușă, mănăstire-mînăstire**...) au creat un fundament, nu neapărat explicit, de reducere a lui **î** la **ă**. Așa că T. Maiorescu putea scrie, în 1866, că nu vede prea multe motive pentru a-l trata pe **î** altfel decît ca pe o variantă de pronunțare, refuzînd să-l considere entitate funcțională de sine stătătoare. Un singur motiv i se părea întemeiat pentru a vedea în **î** un sunet cu „valoare intelectuală”: utilizarea lui consecventă în formele de gerunziu.

Cum influența scrierii asupra pro-

nunțării e incontestabilă, tradiția marcării lui **î/î** printr-un grafem distinct și, în ultimele decenii, scrierea consecventă cu **î** au individualizat și mai mult acest sunet-tip pentru care pericolul confuziei (în pronunția literară cel puțin cu **ă** și acela al confuziei în scriere cu **î** (ingrijorătoare pînă la începutul generalizării lui **î** mai ales scrierea lui în interiorul cuvintelor după **e** și **g** — pentru că o confuzie cu **î** ar fi modificat și valoarea literară anterioară: **ciine gînd**) au dispărut.

E, oricum, interesant să se observe în ce condiții apare mai frecvent în română vocala **î** — al cărei principal rost ar părea să fie încă, pentru unii, acela de a ne demonstra, prin dubla ei notare, latinitatea! —; e un sunet tipic cu anumite particularități de apariție la inițială, ca vocală protetică, singura care dispăre prin afereză la întîlnirea a două vocale; cu valoare distinctivă redusă în interiorul cuvintelor, unde contrastează în puține cazuri cu **ă**; specifică unei clase de verbe și gerunziului; utilizată, alături de **ă**, cum s-a observat, ca „marcă a ezitării” („...ăă...”) folosită pentru pronunțarea izolată a consoanelor (**bi, ci, di...**), și, cum am mai arătat, în construirea pe un tipar comun a unei bogate serii de derivate onomatopoeice (modelul a **mirii, a sisii**) etc.

Observațiile de mai sus nu sînt, desigur, argumente tari în disputa ortografică actuală; adevăratele argumente în favoarea conservării scrierii în vigoare sînt mult mai simple și mai convingătoare — și au fost enunțate cu claritate în ultima vreme: e vorba de criteriul simplității, al economiei, al eficienței comunicaționale de inutilitatea efortului practic (ediții, învățămînt) pentru o regulă arbitrară, inconsecventă teoretic etc. Singurul scop al observațiilor marginale pe care le-am adus în discuție e de a arăta, încă o dată, că în spatele unui mit stă o mare diversitate de fapte către care se îndreaptă investigația lingvistică.

Rodica Zafiu

După douăzeci de ani

Mircea Dinescu, PROPRIETARUL DE PODURI,
Editura Seara, București, 1990

după Teroarea bunului simț (Editura „Cartea Românească”, București, 1980), **Proprietarul de poduri**, de la Editura „Seara”, este a doua antologie de autor a poetului Mircea Dinescu. Subintitulată chiar **Antologie**, ea cuprinde tot ceea ce poetul a considerat că poate fi reținut din volumele sale publicate de-a lungul anilor, **Invocație imănui** (1971), **Elegii de cind eram mai înăr** (1973), **Proprietarul de poduri** (1976), **La dispoziția dumneavoastră** (1979), **Democrația naturii** (1981), **Exil pe o boabă de piper** (1983) și **Rimbaud negustorul** (1985), plus cele câteva „soțete rătăcite”, compuse de Mircea Dinescu între 1972—1975. Aproximativ douăzeci de ani de poezie deci, scrisă în baza istorică pe care o vom numi în curând a „literaturii epocii de aur” sau a „umanismului socialist”, când comunismul a atins la noi apogeul, intrând adică în putrefacție, spre a folosi cunoscuta terminologie marxist-leninistă. O fază pe care Mircea Dinescu a traversat-o în chip exemplar, până la interdicția de a mai publica, din 1985, și la capătul căreia el s-a impus ca unul dintre cei mai importanți poeți români ai perioadei de după cel de-al doilea război mondial.

Supraviețuirea prin lirism este deci una din marile performanțe ale poeziei lui Mircea Dinescu, și asta cu atât mai mult cu cât ea s-a realizat în epoca în care mai puțin îngăduitoare cu poezia sau cu ideea dreptului de existență al marilor personalități creatoare.

Ceea ce a impresionat de la început în poezia lui Mircea Dinescu a fost strălucirea orbitoare a **talentului**, în înțelesul pe care numai acțiunea **romanticilor** sau a **moderniștilor** a dat-o acestui cuvânt, aurul pur al unei vocații în care, înaintea oricărui elemente „de împrumut” sau de relație cu sistemele poetice ale precursorilor, cele mai evidente calități păreau a fi de ordin nativ, fiind ca fîntinile arteziene din anima pământului. Un vitalism imagistic ieșit din comun, o energie fremătătoare care nu aparțineau doar unei vîrste, ci și temperamentului, i-au fi-

xat foarte repede „rolul” principal al întregii sale cariere literare, acela de **copil teribil**, imposibil de domesticit. **Singele, femeia, calul, vinul** au fost cuvintele cele mai „grele”, mai active sau mai prezente ale primelor sale poezii și cu ajutorul lor s-a priceput poetul să-și impună formula atît de personală a unui lirism pentru care nu **spontaneitatea** a reprezentat (cum s-ar putea crede) trăsătura principală, ci **forța**.

Două mari tendințe și-au pus totuși amprenta pe nativitatea acestui talent, încercînd să-l controleze, și ele au fost active aproape concomitent. Mai întii, în direcția legăturii cu pasiunea pentru **imagini** a poetului, un fel artizanal de a „prelucra” sau de a „deforma” poezia, trecînd-o din starea fierbinte a magmei primordiale, în tiparul madrigalesc al gesticulației supraetajate, care ne impresionează mai ales în cazul eroticii: „Sub pașii tăi cad viermii în extaz / se bilbie salcîmii și fac spume / rușinea-mi fuge beată din obraz / și m-aș dori pămînt mușcat de rîme // pe care surîzînd să îl zdrobești / cu tălpile și-apoi fără sfială / trupul să-ți plimbi în douășpe calești / învesmîntat în pielea goală // ianuarie să curgă-n luna mai / să-nnebunească în altare popii / și regii sub coroanele de pai — / cînd treci prin dreptul meu și mă dor ochii.” (**Cînd treci**).

Cu timpul însă, poetul n-a mai reținut din această tendință decît **intenția**, ajungînd la formula atît de personală a cantabilității din **lieduri**, într-una din cele mai importante serii literare ale întregii sale poezii: „Mai știi cum te strîgam pe-atunci / «icoană cu picioare lungi» // veneai pe rîu sau rîu erai curgeai în mine pînă-n rai // cu limba preschimbată-n bici / vînam pe coapse iepuri mici // coseam prin pulpe fin mlieriu / erai mireasmă eram viu. // Dar of of of desîș cu ochi / acum de mine trag trei popi // carnea-mi miroase de pe-acum / a scîndurică de salcîm // pe cînd mînzeste muști din cai / mie țărîna-mi spune hai, // mie ulcica-mi zice blid, / iubi-

re — măr rostogolit” (**Cîntec de inimă albastră**).

Cea de-a doua tendință, care ține de o continuă adîncire a cutelor dramatice din poezia lui Mircea Dinescu, trebuie așezată sub semnul unei duble determinări. O determinare prin temperament, vizibilă din chiar primele poezii ale poetului, care tocmai pentru că încearcă să amîne pactul cu **realitatea**, reușește s-o facă și mai prezentă în ceea ce înseamnă consistența sau agresivitatea ei: „Țin busuiocul tînăr pe mieii de osîndă / mi-e milă, mamă, gîtul de lebădă să-l tai, / știu, vinul îmi dezleagă păcatul, dar la pîndă / acolo în prăpăstii stă Pașă culcat pe nai.” (**Pe cumpănă**).

Cealaltă determinare ține de **realitatea** însăși, din ce în ce mai acaparatoare și mai imposibil de evitat. Semnele prin care „noua realitate” începe să-și facă simțită prezența apar în **Proprietarul de poduri**, mai ales sub forma generică a unor elemente de civilizație agresivă, care vor reuși în cele din urmă să răstoarne lumea pe dos. Acum pătrund în poezia lui Mircea Dinescu **norii sintetici, stelele rulante, trenurile „îmbicșite de zgură și clor”**: „stele rulante cară griu-n soare / limbile ceasului se coc și cad, / Doamne-al mașinilor mai ai răbdare, / lasă bătrînii noștri să are / măcar prin moarte c-un plug de brad.” (**Plug de lemn**). Cu poemele acestea, Mircea Dinescu extinde granițele lirismului său în direcția unui nou expresionism sau chiar în direcția marilor teme ale poeziei orașului care ucide și ale înstrăinării: „Doamne nu mai pot de ziduri nu mai pot de cărămidă / cînd mișc limba cade varul de pe catedrale vechi / și mă scuipe toamna asta ca pe-o rîncedă omidă / și-mi îndeasă floarea morții singerie în urechi, // și mă ninge mila mare și mă zgîlție destînl / vesel danț de păunițe oglindit pe colți de lup / uite foamea de paradă cum își plimbă manechinul / și-mi aruncă flori pe masă și-mi dă mina să i-o pup // Maica mea pe o colină te usuci de așteptare / cum scăzu amurgu-n teiul mirosind a plîns senin / gîlgiile orașu-n mine sînt gîlbiu ca o scri-

Florin Manolescu

solilocvii

Locuri comune sau despre sfîrșitul ideologiilor

Cînd murea, în 1916, împăratul Franz-Iozef, oamenii îl plîngeau pe străzi nu numai la Viena, ci și la Praga ori Budapesta. Și Stalin, imediat după moarte, a fost plîns nu numai pe străzile Moscovei, ci și pe cele ale Budapestei și ale Pragăi. Să fi fost într-adevăr vorba de dragostea oamenilor simpli, ori pur și simplu de puterea obișnuinței cu o guvernare atît de lungă încît se confunda, în mare parte, cu viața fiecăruia? Micul dictator Dej a fost și el plîns, nu numai pe străzile capitalei, iar dacă Ceaușescu și-ar fi găsit sfîrșitul în propriul palat, cine știe cîți dintre noi nu l-ar fi jelit în oc să-l injure pentru luxul stupid și nutil?

Vidul de putere despre care s-a vorbit încă din primele ore după fuga lui Ceaușescu era, și din păcate rămîne, o constatare reală. Numai că era vorba (și este) despre un anume fel de putere, aceea **paternalistă**, în disprețul cetățenilor de rînd, (auto)transformați în oițe greaplecate lupului travestit.

Sfîrșitul ideologiilor, al militantismului sfîrșitor și obstinat, al metodelor de construcție științifică a societății și a... omului. Sfîrșitul modelelor globale, demiurgice, avînd pretenția că ar cuprinde și ar explica totul, atît de totuși încît nici nu mai rămîne loc și pentru noi, oamenii. Sfîrșitul necesității înțelese și al supunerii la comanda-

mentele eșalonului superior. Sfîrșitul egalitarismului prefăcut care masca în fapt, cu grijă, avantajele meschine (și totuși enorme prin comparație cu media) ale unei tagme a aleșilor pe criteriul numai de ei știute. Sfîrșitul omului nou, atotîndurătorul om multilateral și cu orice preț dezvoltat într-un tipar prestabil.

Sfîrșitul sfîrșitului? S-a terminat cu atîta sfîrșit? Putem și noi, în sfîrșit, să începem? Să fim și oameni, normali, să mai și trăim? De capul nostru, așa cum o fi el, al fiecăruia!

De capul nostru? Vai de el, și de noi! Vom putea oare, să trăim fără nici o ideologie? Sintem noi în stare să avem și idei ca atare, sau numai idei încadrate unui sistem? Idei care să nu fie obligatoriu „conforme cu”, „în linia trasată la...”, „așa cum...” s-a trezit dînd din mîini cine știe ce **așa-zis**? Putem fi noi liberi? Nu, nu, în afară, prin voia structurilor mai mult ori mai puțin democratice ale statului, ci **înăuntrul** nostru. Știm noi ce să facem cu libertatea asta a noastră pentru care **alții** au murit sau au fost mutilați pentru toată viața?

De capul nostru... să hotărîm noi pentru noi înșine. Știm noi să fim liberi? Sau vom descoperi că e preferabil să ne lăsăm conduși, că e adică mai multă... liniște și sfîntă lipsă de bătaie de cap? Să gîndească alții în locul nostru și mai ales să **hotărască alții** căci

noi, maeștrii la desfăcutul firului în patru, oare cînd și cît timp ne-ar lua să alegem?! Și oricum, e mai bine să vii **după**, să-i poți injura, în tihnă, pe alții; e mai comod să rămii un simplu lefegiu care-și foarfecă șeful ierarhic și vînzătoarea din colț, dar atît, doamne ferește să-și ridice ochii mai sus și să-și supere... Tatăl.

Scăpat de rigorismul apartenenței la clase, pături ori categorii sociale, individul din fiecare dintre noi se regăsește singur cu sine însuși, răspunzător pentru ei și ai săi, dar și mutilat de un adevărat și zdravăn „implementat” complex al castrării.

Am ieșit din comunism (?!) atîta cît am făcut-o, dar **comunismul a ieșit el, oare, din noi?** Și cîtă vreme, chinuitor, va mai dura necesarul exorcism?

În definitiv, obsedat, obsedant revin mereu în unul și același punct de care nu mi pot dezlipi gîndurile: cîți dintre noi **vor** și mai ales cîți dintre noi **pot** să trăiască fără ideologie, fără tutelă? Și, în cazul în care vor fi suficient de mulți aceia care n-o pot face (mulți chiar fără a-și da seama că se supun unei presiuni doctrinare) ce se va întimpla atunci, iarăși, cu noi, ceilalți, aceia pentru care aerul ideologic e irrespabil, ucigător chiar? Căci orice ideologie care se impune socialului presupune existența unei majorități, dacă nu militante măcar obediante, în afara căreia rămîn totuși suficient de mulți, deveniți brusc inco-mozi, destabilizatori, anarhiști.

Pînă una-alta societatea românească **pendulează**, nehotărîtă între mai multe variante dar, la o adică, fără măcar să aibă îndrăzneala să creadă că ar depinde de ea. Ar fi, mai întii, masca pe care și-o pun, cu insistență, pe chip actualii guvernanți (dătătoare de... speranțe dar și de nenumărate semne de întrebare), masca unei social-democrații care vrînd-nevrînd vine ca un fel

de coadă a comunismului, o social-democrație oarecum suspendată în aer atîta vreme cît e lipsită tocmai de condiția esențială: cea bogăție care să poată fi împărțită într-un mod rezonabil pentru toată lumea; și riscînd, astfel, să recadă oricînd la treapta egalitarismului post-comunist. Dincolo de o asemenea viziune care e mai curînd o realitate plămuită, propagandistică, decît una identificabilă, viața de zi cu zi ne oferă cu brutalitate o variantă a „acumulării primitive a capitalului”, un **care pe care** în totalul dispreț față de omul necăjit (fie el de orice condiție), numai treburile aleșilor și descurcăreților să meargă din plin, o „goană după profit” la care, de-a valma, particlipă oameni de bine, emanai, iliciti sau dăștepti, și vizînd, tot de-a valma, posturi, sinecuri, fotolii, participări, înlesniri, asocieri, numai banul să iasă. În fine, ca și cum n-ar fi destul și atît, peste toate, deasupra și printre dedesubt și pe de lături, se insinuează, se impune și în cele din urmă se **organizează** un adevărat „fundamentalism” al românismului care, în ciuda unor justificări de fond, a căpătat asemenea caracteristici morale și stilistice care riscă să compromită însăși națiunea. Că au înțeles asta chiar și actualii guvernanți, ca de obicei cam tirziu (și o dată cu ei și televiziunea, ca o dovadă pentru cît de independentă este), nu mai are de-acum nici o importanță.

Curios este faptul că toate variantele atinse în fugă mai sus se întîlnesc în același punct: autarhismul, absența deschiderii, „calea proprie”, combinație cu faloșenia, supraevaluarea, buricis-mul autohton. Grav este că prin nici-una dintre aceste posibilități nu participăm la o contemporaneitate a deschiderii, dimpotrivă, oricare dintre ele ne aruncă practic cu multe, foarte multe decenii înapoi pe scara istoriei.

Mihail Oprea

gheorghe lupășcu

Ce sintem

M-am rostogolit dintr-o pilpiire de dragoste,

O întindere fără de formă
În mărșăluirea cazonă a formelor.

Ce sintem

Intreb eu sau copacul ; *

Doar gândul că tu existi

În preafiericita

În îndurerata

Colchidă a harpelor.

Ce sintem

Intrebă fluviul

Ori plesuvii Herciniei ;

Doar foamea de neștiutul din noi

Doar setea de-o apă părint,

Doar uitarea mea în pragul de aur

Unde mi amăgesc eu iubiri așteptarea.

II

Intrevă umbra mea

În izvorul insectărilor tale,

M-am născut demult

Și viața mea este demult trăită,

Chipul tău este auzul meu,

Când te bicuie zvircolirea străzilor

Ființa mea se cabrează

De rămile tale

Să amândoi, atât de aproape

Ne pierdem în orizont, înstrăinași

De iubirea părinților ce se vor naste

odată.

Închinare

Noaptea

cu leutitele astrelor

Slefuite de ape

Am citit în cărțile munților

Departele timp halucinant de aproape,

Nu știu dacă erai tu Doamnă sacră

Când chipul tău îmi era atât de cunoscut

Încît așezam vedere peste vedere

Obligînd lumea să existe

În dioptrii de-nveșnicit iubirea.

Elixir

Elixirul inimiresmat

Pare-o capcană cu zei,

Te uniformiează sedat
Pentru o nuntă cu miei.

II

Fără de visuri, neviolent
Ca o geneză călîie,
Trucaje de pas indulgent —
O stea cu iz de lămie.

III

Realul se-așează bolnav sub pleoape,
Crater de insomnie.
Pe axul cu nuferi, toiagul
E Dumnezeu din copilărie.

Pasul

Cîmpia mea, ursita mea de șoartă
Urcînd dinspre smeriții mei părinți
Cădea cu ei în toamnele bolnave
Ca o duhnire de tămîie-n sfinți.

Pe unde mă înțore tresar cuvinte
Din stele-pogorînd să-și afle trupul ;
Pare-ă-aș umbra-ntr-un univers închis
Cînd mă privește-n lucruri timpul,

lupul.

Ăsceza

Trec prin pădurea adincului
Și tuturor copacilor
Le cer dezlegare de patimă.
La orice cuvînt mă blestemă un fruct,
Tristețea, ca o mică a sufletului
Picură din ochii aromelor ;
Un astru îmi dă lupește țircoale
Și cînd adorm în iubirea apelor
Îmi cutreieră trupul
Ca și cînd eu aș fi singurătatea
Din melancolia pămîntului.

Pavilionul 5

Pavilion din ziua fără neguri,
Cu ochii limpezi ca un lac montan,
Femeile bolnave de alcooluri
Se nehid în turcul de obsidian.

Vechi invocații zumzăie-n ferești,
Memoria demulțului adună
Armata cavalerilor visați

Pleacăți la nunta mielului din lună.

Alaiul cosmic în rădvan de erini
Plutește-n curtea strînsă în grilaj,
Nuntașii cu bonete lustruite
Le injectează cu-n sublim miraj.

De-atîta ser tree razele prin trup
Și orizontul pare-un ventriloc,
Un zimbru unduind melancolia
Pe coama lui heraldică de foc.

Cristal

Prea limpedea
Prea curată
Rugăciune pentru arbori —
O, de-aș lua cu mine umbrele
Coroana de păsări și luna,
Pădurea toată ne-ar fi
În cuvintele noastre.
Dar cînd te strig
Crengile se apleacă singure
Cu numele tău peste lucruri,
Să nu se tulbure cristalul
Din lacrima iubiților
Unde sufletul meu te caută.

Vuiet

Timpanele din inimă,
Harpele lui Dumnezeu
Să mintuiască roata psalmodică
De pe axa gândului meu.

Atunci m-am auzit
Cîntec unduind peste vreme,
Ascultare de neființă
Cînd iubirea mai vrea să mă cheme.

Doar femeia, departe ca stolurile
Dănuia pe sub fructele copacului
Să mai cadă peste Eden
Belșugul fatal din mierea păcatului.

Și eu în pustiu, cu psalmul în rug
Tiram în spaime viața din mine
Adulmecîndu-mi pura zidire,
Turn prăbușit în rovine,

Cînd templul programat electronic
Se-ncearcă de boli cu un veac infernal,
Antilume uimită de sine,
Imperiu diluvial.

Unde, la ce Ararat
Să-mi mai opresc eu raiul străvechi
Dacă n ai să-mi mai fii porumbelul
Urgisitei mele perechi ?

Vestește-mă, dătină-brazdă,
Prin rădăcină să-mi caut un geamăn,
Adam descîntînd suferința
În care să nu-mi mai aseamăn.

Cădere

Am căzut în creația lumii
Cu chipul tău vălurînd printre spice.
Dar nu mai știu drumul înapoi
Cum Dumnezeu unul către altul ne a

înălțat :

Eu, clepsidra relievei, din geneza
păcatului
Cu fața-n lumină, de prigoana Edenului
O inimă nouă cerului incredințez
În pragul profetic.

Timpul ca un turn

Trece timpul
În intriga cosmică,
Imperturbabil ca o fantomă
Și eu, zilnic în întîrziere,
Ascult mereu ora galactică
Prin telefonul indiferent
Cum vocea inertă repetă mereu
Aceeași oră fără sfîrșit,
Fără să mai audă
Mulțumirile mele de adolescent.

stop-cadru

Bovarism exorcizat

C oerența volumului **Căutarea căutării** (Ed. Junimea, 1990) este realizată de Liviu Antonesei prin urmărirea experiențelor esențiale ale existenței (viața, moartea, iubirea, poezia), datorate unor introspecții lucide, cenzurate de echipamentul cultural. „Dacă poezia nu ce află în neîntrerupt dialog cu Ființa, înseamnă că el este mut sau, cel puțin, afazic, bibliit, dislalic”, proclamase deja autorul în eseu **Semnele timpului** (1988). Obsesia vădită o constituie căutarea unei experiențe inițiale, care disimulează un **autocor incertus** ființînd în **absenția**. „captiv în / memoria imaginată a unui / spațiu fără durată / sau spaimă”, altfel spus într-o spațialitate ucronică asumată de condiția poetică : „aici imaginile lipsesc, / metaforizare de grad zero, / scriitură albă și ternă / mărșăluind o imposibilitate / asumată cu dispreț și orgoliu” (**Joelul vidului și al infăișării**). Poetul, abil în a îndepărta tentația rafinării și riscul manierismului, consideră poezia un **pharmakon** (titlul volumului din 1989, alegerea de față incluzînd și poemul interzisese atunci de cenzură), re-

mediu mintuitor în calca căutării unei identități morgantice. Atenția nu ne este reținută de reflecție, ci de satisfacția redescoperirii lucrurilor simple („A căuta realul cînd știi că iluzia / oricărei speranțe este o utopie. / Dar nu eu îl condamn pe acesta — / o, coasurile lungi de noapte în care / singurătatea privirii alunecă pe lucruri / cum degetele înfrigate ale maestrului / pe tastele pianului atunci acorda!” — **Cîntecul de noapte al brizei**), în acel spațiu al poemului saturat de „măgă pulsatorie” ce respiră, palpită și se cum-pănește ca o inimă obosită („Inima ca un orologiu enorm își ascunde / bătăile — acul strălucește sub pielea / umedă, înfierbîntată”. — **Viața de noapte**). Starea poetică devine o contemplație senzorială a lumii sevențiale, un contact epidermic cu obiectualul, o trecere lentă dinspre real spre „centrul luminos” al unei lumi aurorale unde fermentează poemul. Acaapararea poeziei de către real oprează astfel imaginarul încît racordarea la universul obiectual capătă valențele unei necesități. În această raportare interioară la real și imaginar, perceperea esențialității lumii se în-tovăște într-o lumină aurorală, deoarece poetul învăluie într-o semnificație con-turul format de propria corporalitate și ceea ce este dincolo de limitele ființei („Cum poate fi respirația trupului cale /

către desăvîrsire ? Și toate exercițiile care au astfel loc sînt amplificate, contopite într-un senzualism total ; tensiunea lirică este provocată de impactul dintre imaginea poetică marcată de concretețea realului și imaginarul meditativ. Universul material capătă un ritm al său, cînd încetînit, cînd accelerat (**Pastel**, p. 20), ce traduce alternanța nocturn / diurn (**Stampă**), în timp ce corporalul simte înăuntru presiunea materiei din jur. Materialitatea induce erotismul, formulat printr-o parafrază la axioma carteziană („Ne iubim deci exist”) și situat sub același radical ontic al nocturnului și diurnului („Ne vom iubi într-o noapte, / ne vom urî într-o zi” — **Ars amatoria**, p. 84) în căutarea neistovită a identității. Pătrundem într-un univers liric aproape angoasant, străbătut de o înfioreare a cărnii în aflarea unuiunii dintre corp și spirit. Străfulgerarea carnalului este căutată cu mai multă ardoare decît revelația spirituală. Cuvîntul „leagă” și „distinge” totodată ființele, fără a le aduce la unitate ; o ființă este ea însăși în aceeași măsură în care este și cealaltă, fiecare dintre cele două deosebindu-se de sine și de cealaltă în egală măsură. Refacerea cuplului nu este posibilă deoarece structura eului pare a fi mai puternică decît dorința de contopire organică : „Îmi caut chipul în cel fără chip... / Sint singur în moarte, iubito, / tu ești lipsă și îndepărtare” (**Căutarea căutării**). În eseu din 1988 întîlnim un pasaj conclusiv : „Două dialoguri angajează, deci, poetul : unul cu Ființa, celălalt interior... La suprafață, dialogul pur formal, eminamente reticent, cu aerul saeculum-ului”. Erotismul nu este singura sursă de lirism, starea poetică obținîndu-se și printr-o tensiune diferită de aceea a trupului „în cădere” : „Iată : poezia este / cădere / nu înălțare. // A cădea : în timp, în iubire, în poezie, / în zgomotul Cuvîntului și al Cărnii, / în foșnetul Lumii care mă cuprinde” (**Incer-**

care asupra Cuvîntului). Plasată în regimul nocturn, poezia coboară în noaptea, locuită de însemnele tanatosului. („Căncerul ereditar al cuvîntului / care mă locuiește, scut cărnii mele / trecătoare, căutarea și căutarea zadarnică a acestei căutări” — **Căutarea căutării**). Erosul și Logosul mai pot salva ființa de invazia imaginilor contorsionate („totul se duce, spiritul / numai pulsează în limburi” — **Pastel**, p. 57) ; ritualul rostirii devine un joc grav al pătrunderii în spațiu, dar și în timp, o încercare de a recupera inocența primordială, cuvîntul fiindu-și suficient și definindu-se prin el însuși : „Dar eu nu slăvesc lucrul / nici umbra sa pămînt. / Cuvîntul se lipește de cuvînt, /... / Să ieșim, în lumină, în noapte / și să slăvim Cuvîntul ce vine”. (**Căutarea căutării**). Poemul capătă, indiferent de alcătuiră sa, dincolo de întîlnirea arbitrară dintre cuvintele prinse într-un ritual ludic, un trup „sau alt trup”, altă corporalitate-cu simțire și rațiune, față de care poetul ia o atitudine autoironică („Iată — cutitul unui gînd iconoclast / ratînd (a cita oară ?) ținta” — **Partea frigului**). Discursul poetic rămîne doar o transcendere iluzorie a realului în actul poeziei lumii, cîlberarea sinelui pentru a-l capta în trupul ce se făurește prin rostire. Spațiul dintre ficțiune și rațiunea cenzuranță își cere o sintaxă simbolică. Deși pare a desconsidera poezia cizelată („La ghișee de aur sînt angajați autori de versuri bine lucrate”), Liviu Antonesei este tocmai un astfel de poet laborios. Impresia este de îndelungată elaborare, rostirea este concentrată, uneori chiar aforistică, cu tonalități grave și cu inflexiuni oraculare. Versurile sugerează un sens problematic și mărturisesc apariția unei alternative și, în consecință, a eșecului unei echivalențe compensatorii. „Și, poate, totul nu este decît o naivă, disperată / încercare de a defini, de a exorciza bovarismul...” (**Ca și cum**).

Vasile Spiridon

Eseistul Ion Biberi

Nesătoasele meandre asociative ale lui Perpessicius se „citesc“ cu vie plăcere bibliografică. Natura digresivă a scrisului său, alit de evidentă, complică sarcina celui angajat să deprindă, prin comparație, rețetărilor de procedee al unui alt eseist, deghizat o bucată de timp în altceva. Pentru mulți Ion Biberi trece drept psihiatru, pentru unii drept romancier, pentru foarte puțini cultivatul recreator de siluete scriitoricești este colegul lui Zarifopol și Ralea întru minuțioasă aceluși unelte. Despre Ion Biberi merită transcrise aici câteva impresii.

Pierdut între activități felurite și slobod să rețină din ele destul pentru a părea un subiectiv suspendat între știință și poezie, el își recunoaște drept patron spiritual pe Hippolyte Taine. Ne oprim la aceste rânduri dintr-o datorie de obiectivitate: „Taine este considerat ca un spirit sistematic, precis, dominat de superstițiile formulelor și locurilor comune generaie. Și totuși înăpoeia acestei rigidități și fermități de suprafață, ce neliniște, ce dramă, ce vinzolare. Corespondența lui ne dezvăluie un spirit devastat de febre și pasiune de cunoaștere, care a împins drama interioară pînă la acuitate papiniată, cu toate exagerările, stridentele și liniștile acesteia. Maska egală și ridă a omului face, în acest fel, loc unei trepidante lăuntrice neobosite...”¹

Cel care a surprins, chiar dacă din întâmplare, formula marelui studios francez, stabilește cu aceasta o linie de continuitate. Așa se explică de ce eseurile lui Biberi nu sînt esuri curate, ortodoxe, flotări abile și nonșalante în jurul cite unui subiect. La o nouă lectură ele mi se par coborîte spre noi dintr-o zonă presărată cu broderii lichide însă, cel mai adesea, cu linii netede. În curînd amestecul înșelător reintră în normal. Biberi caută pînă la resorbirea lor totală calitățile autorului, li se consacră și le distilează. Produsul rezultat poartă în mobilul său, comprimat și elanul cercetătorului. În taină, litotic, eseistul se exprimă astfel: „Nu am vrea să lăsăm totuși impresia că aceste studii sînt rodul unor simple notări, al unei plimbări înlîmplătoare...”²

Nici n-ar fi drept să fie învinuit de o asemenea culpă. Ca să explice metoda utilizată la redactarea „profilurilor“, după ce, în 1937, dăduse volumul de lucte intitulat *Etudes sur la littérature roumaine contemporaine*, Paris, editura Corimbe, se destăinuie în termenii ce îl recomandă ca posesorul unor instrumente convergente de investigație: „Ne-am lîmitat deci, din constrîngerii în genere tipografice și tehnice, la prezentări parțiale, ceea ce nu exclude totuși o înțuire a fiecărei vieți în unitatea ei centrală. Am năzuit, cu alte cuvinte, la o imagine completă a unei

vieți, deși nu am consemnat în scris decît fragmente variate ale acestor vițiuni generale.”³

Înainte de a fi ales singur pentru contribuții mai recente denumite *Eseuri* (vezi volumul de la Editura Minerva din 1971), Ion Biberi a trecut proba calificării sale cu situarea eseistică a personalității lui Tudor Vianu între constantele nevoilor interioare ale acesteia. Pe dinaintea ochilor noștri se perindă un om de carte, cu disponibilități fixate timpuriu și cu fulgerări sărace, dar cu o imensă deschidere de spirit.

Un fel de reținere instinctivă împiedică pe exeget să ducă eseul pînă la ultimele limite. Dar *Tabla de materii* este perfect vorbitoare. După o *Biografie morală* urmează *Portret*, pe urmă *Gînditorul, Criticul, Esteticianul, Moralistul etc.* — fișe dintr-un univers de ipostaze lîmitat după criterii niciodată absente. Totuși, cine citește cartea vede că primul capitol include în *nuce* pe celelalte, cuprinse cu ușurință în decupajul îngrijit al primelor considerații. Trebuia să renunțe a scrie următoarele capitole, păstrîndu-se la o acomodare cu modalitatea aleasă inițial? Vorbînd despre fuziunea dintre eseul elaborat și reducția monografică practică pe urmă, am întrebuinta expresia, aplicată de Biberi însuși, lui André Gide. Am spune că el, dincolo de orice dubiu, captează în adevărate semnalizări atitudinile vianesti, punctele de plecare și liniile de evoluție ale eminentei personalități. Performanța,

dacă termenul nu este compromis de limbajul sportiv, rezidă în natura indicațiilor date de I. Biberi. Ca orice eseist care se respectă, autorul nu se retrage pe un plan secundar. Pasibil de interpretări, el admite să fie corijat, urmează piste discutabile, se citează pe sine, întrebă, se dezvăluie cîntărind critic. Pe spațiul unei singure pagini aflăm propoziții ca acestea: „La o iscodire a noastră, profesorul avea să răspundă...” (p. 128). Sare imediat să tragă o concluzie: „Se cuvine, credem, să împlinim vasele orizonturi, cu un fragment de breviar moral...” (p. 129).

Abilitatea, în atari cazuri, nu e de suprafață. Înțelegerea cu care judecă Biberi se leagă de un principiu de lucru și ține de gîndirea eseistică: se aplică să descopere sensuri, realități în adîncime și mai puțin fapte. „Ideile” năzuiesc să atingă relieful, nu să deseneze hărți. Momentele culminante sînt mai de preț pentru că, expuse la lumina zilei, ne spun cum s-au vertebrați dispozițiile, opțiunile și s-au orientat prospectările lui Tudor Vianu în materia literaturii naționale și universale.

fragmente dintr-o etică a autorului

Despre tăcere și despre bucurie

De obicei, cînd vorbim cu adevărat, cuvintele nu ne sînt decît pronunțarea propriei surzînte. Rostirea de noi nu poate fi decît lamentare sau rugăciune. Vorbești că — doar, doar! — vei fi pînă la urmă înțeles, auzit. Vorbirea e semnul neputinței, proclamarea a-tot-sigurității constituente și de-ne-mai-suportat. Orice vorbire este urlet, strigăt disperat în pumni.

A te bucura înseamnă tăcere și ascultare. Însemnă a avea ce să faci, adică a avea pe Cînd și ce să asculți. A te bucura este echivalent cu a fi în stare să asculti lumea. Tu taci și, doar atunci, Celălalt (lumea și Dumnezeu, Dumnezeu în lume) ti se face auzit. Tăcerea ta devine prilej pentru rostirea Celălalt. Tăcerea este încredințare. Dăruire. Tăcerea înseamnă că, deja, te poți lipsi de tine, te

încredințezi Celălalt, ca jertă. Nu te poți dăruia decît primînd dar și nu poți primi dar decît dăruindu-te. Tăcerea este dezvelire a gemnelor, primenire a semnificațiilor, întoarcere pe dos a oglîndler-măști. Tăcerea este modalitate alchimică, modalitate practică a coincidenței contrariilor: transformă lumea în Dumnezeu.

Un exemplu al tăcerii, un exemplu de respirație de dincolo este privitul pe ferestra de tren. Pe ferestra trenului care înaintează drept și, parcă, la nesfîrșit prin cîmpie. Peisajul care ti se desfășoară în față este mereu același, nu produce nici o surpriză. O cîmpie întinsă n-o poți privi decît în gol. Mersul trenului paralel cu orizontul și, în același timp, perpendicular pe acesta îți poate da senzația fizică a timpului străbătînd spațiul. Locul în care privirea intersectează mar-

ginea cîmpului este chiar punctul de intersecție a celor două coordonate și, deci, suprapunerea și eludarea lor. Ferestra de tren privită în gol sapă în realitatea peisajului un tunel prin care te poate suga vîrtejul moale al lipsii de spațiu și de timp.

Tăcerea bucurasă este rugăciune. Te rogi ca să asculți, nu ca să fii ascultat. Semnul dragostei este că Dumnezeu coboară lîngă tine, așa cum a mai coborît. Semn de milă, pentru că tu — neputincios — n-ai cum urea la El. Nu ceri ceva, nu ceri ascultare, ceri direct prezența lui Hristos. Ceri bucurie.

Găsește un citat din Kierkegaard: „Omul care trăiește în vremelnicie își închipuie și crede că la rugăciune esențialul, scopul silinței lui este că Dumnezeu aude ceea ce îl roagă. Și totuși, în vesnicul înțeles al adevărului, e tocmai pe dos: rugăciunea nu are temelie în adevăr cînd Dumnezeu aude ceea ce e rugat să împlinescă, ea are temelie cînd cel care se roagă nu încetează de a se ruga pînă ce ajunge a fi el însuși cel care aude ce vrea Dumnezeu. Acela care se roagă cu adevărat se mărginește să asculte.”

Lacrimile rugăciunii sînt cele mai ferice lacrimi, sînt lacrimi ale extazului pentru că în acel moment relația cu divinitatea nu mai este mediată de semeni sau de transparenta realității, ei Dumnezeu poate fi chiar lîngă tine. El nu mai este el, este tu. Iar rugăciunea nu se compune din vorbe, ci din tăcere exte-

Să fie, vreodată, eseistul izolat în propriile lui limite? Nu, răspunde Biberi într-un crochiu *Eseul, metodă de cunoaștere*. Ca și Zarifopol care unea, în condiții de climat lăuntric, pe filolog și pe moralist, pe pamfletar și pe editor, ca și Ralea, folosind în interferență sociologia cu psihologia și literatura cu politicul, Biberi îl „întrerupe” pe psihiatru din lecturi spre a-i supune „clientela” literară, iar pe reporter să treacă la experiențele esteticianului.

Cu aceasta am definit condiția eseului, mai puțin a eseistului. Eseul se înfruptă din multe surse ca să consemneze căutări, forme ale producției literare, fapte de conștiință. Dar documentul de atestare al eseistului se distinge încă neclar. Mai bine, mai conțurat îl aflăm în chiar complexitatea semnificațiilor la care aspiră. Pentru că eseul literar nu e nicidecum unidimensional. El presupune o raportare plurală și progresivă la manifestări paralele sau tangente. Cu fruntarii încă nedelimitate rigurose eseul nu plutește în vag și nici nu respinge efortul unificator. El va fi, cum spune Ion Biberi, psihologic, medical, psihiatric, filozofic-cosmologic, avînd mereu unitate de viziune.

Corelațiile dinamice ale acesteia — iată ținta eseului. Potrivit cu asemenea vederi însuși romanul lui Thomas Mann, *Muntele vrăjît*, e un roman-eseu, reprezentînd „un loc de intersecție a mai multor octave de realitate, exprimînd, în întregul ei, o concepție asupra structurii lumii și a vieții umane”⁴.

În niște *Pagini de Jurnal intim*, Ion Biberi glosează în marginea rivnei spre mlădierea spiritului. Un atare efort este în plin mers. Dacă nu istovește, obiectul are destule șanse să-și anexeze subiectul. Faptul este salutat de eseist în termeni expliciti: „Fiecare spectacol, fiecare vibrare răsfrînge în sine, pentru simțirea deschisă lumii, o undă de infinit. Gîndindu-mă la acest lucru, am notat cîndva că universurile interioare ale oamenilor sînt egal de întemeiate, în măsura în care sînt trăite în adîncime; putem oare stabili ierarhii și lămurii că universul mental al fizicianului sau astronomului este mai adaptat decît al pescarului, al pădurarului sau al unui cizmar, întuit pe scaunul lui de lucru?”

Feeria, vibrația sînt înăuntru. Spectacolul exterior este simplu pretext de invitație la descoperire de sine.⁵

Scrutînd zările gîndului, mai ales relația excursiei mentale-finitul emotiv, nici un eseist n-ar fi ațîntit o mai pătrunzătoare privire peste patrimoniul de lumini în stare să-l răsplătescă. Ion Biberi ne-a dat, egal de întemeiate, o definiție și o informație despre expansiunea eseistică. Unde să ne oprim? Ridicat la accentul patetic din confidența sa, Biberi împarte eseul după cantitatea de ideal și de variații ale curbei afective. Se impune atunci, cu și mai multă putere, să-l delimităm de pedagogie.

Henri Zalis

¹ Ion Biberi, *Profiluri literare franceze*, București, Casa școalelor, 1945, pp. 9—10.

² *Idem*, p. 11.

³ *Op. cit.*, p. 12.

⁴ I. Biberi, *Eseuri*, p. 18.

⁵ *Op. cit.*, p. 211.

tică. Rugăciunea este teofanie, prezența lui Dumnezeu elimină orice prezență a vorbelor, a gîndurilor umblătoare. În rugăciune devii transparentă, plîns icriit.

Cititul de cărți este umbră de rugăciune. Lectura este adevărată, cu și orice alt tip de comunicare între oameni, atunci cînd poartă taină. Atunci cînd sigurătatea în doi (cel și tu-ul cititor-autor) se face prilej pentru prezența Celui de-al Treilea. Lectura poate fi rugăciune meditată. Și orice tip de comunicare se împlinesc doar după modelul rugăciunii, după modelul tăcerii bucurase. Model care — simplificat — poate fi descris astfel: lipsirea conștiinței de tine, de vorbele, de gîndurile tale pentru a te face primitor de Celălalt.

Dacă în ceea ce privește iubirea de semeni, termenul de comparație este iubirea de tine însuși, în ceea ce privește iubirea de Dumnezeu, exemplul este părăsirea de tine, uitarea propriei tale ființe.

Cristian Popescu

• TRANZIȚIA POLITICĂ ACTUALĂ • METAMORFOZA UNUI SISTEM DE SEMNIFICAȚII

(X) CONFUZIA

Contractul social este principalul instrument uman de dezvoltare a conștiinței. Immanuel Kant se află în neîndoelnică descendență a lui Jean-Jacques Rousseau atunci când emite cunoscuta sa teorie asupra maximei universale. Contractul social pornește din convingerea funcției egalității umane — mai exact nu din faptul însuși, ontologic, al identității concrete, ci din acela, cu mult mai subtil, că nu poate avea loc o interacțiune umană echilibrată decât pornind de la premisa dreptului egal al fiecăruia la umanitate, umanitate pe care poți să o accepți sau să o respingi, dar care nu îți poate fi refuzată. Izvorit din această premisă, contractul social consolidează, ciclic, ideea egalității oamenilor. Egalitatea, ca principiu, nu este simpla satisfacere a unei nevoi psihologice, eliminare a umilinelor și degradării, ci este înlocuirea concurenței biologice, animale, cu o potențială cooperare spirituală. Immanuel Kant face chiar un pas mai departe. Moral nu este decât ceea ce poate fi cerut drept necesar tuturor oamenilor, imperativul căruia nu are de ce să i se constituie excepții — moral este ceea ce poate fi universal și egal revendicat. De ce nu se face operă morală cu maxime parțializatoare și selective? Pentru că atunci spiritul devine incapabil să mai funcționeze. Spiritul este spirit atunci când tot ceea ce este sau poate fi spirit este egal cu tot ceea ce este sau poate fi spirit. În absența contractului social, sau dacă acest contract social este încălcat, ne aflăm în fata celei mai jalnice dar mai simple situații: ființa omească este oprămată, adică **omului i se refuză dreptul la conștiință**. Pentru a putea fi supus dominației, dictaturii, omul are a fi — și acesta este lucrul cel mai grav în aceste cazuri — de-conștientizat, deculturalizat, dezintelectualizat. Spiritul nu are cum fi vreodată inferiorizat; el este partenerul egal într-un contract spiritual. Dacă omul este supus terorii înseamnă că el a fost, fie și temporar, despiritualizat.

Pînă în vremea din urmă contractul social a fost rar realizat pe pămînt, iar maxima universală kantiană a făcut multora o mult prea slabă impresie. În marea lor majoritate relațiile umane au fost, vreme de o întreagă istorie, relații de dominație, înjosire și forță. Mult prea adesea acest dezechilibru existențial al colectivității umane nu a trebuit nici măcar produs prin violență și teroare. Cum de a fost, atunci, posibil? Foarte simplu: prin ignoranță. Ignoranța a fost căutată, sesizată și exploatăată. Acolo unde nu a fost în chip expres indusă a fost, în modul cel mai simplu, lăsată să apară de la sine,

cu perfectul exces de spontaneitate al elementarului în raport cu superiorul.

Ignorantul trebuie să știe un singur lucru, să perceapă o singură idee, să conștientizeze o singură condiție: că este un ignorant. Convins de ignoranța sa, într-o lume în care, aparent, pentru a subzista este nevoie de adaptare prin cunoaștere, subiectul uman acceptă, fără dificultăți, să fie condus — condus către indiferent ce destinație, pe indiferent ce drum, cu indiferent ce mijloace. Pentru a conștientiza — mai mult sau mai puțin voluntar — să se lase condus în chip autoritar, omul trebuie să fie marcat de un profund complex de inferioritate. Acest complex, spre a fi inextricabil și larg extins, trebuie să aibe — sau să i se creeze — o bază în real. Nimic mai simplu decât să fie aflată această bază în ignoranță. În ce măsură carența cognitivă a făcut ca popoarele să fie ușor de condus de către tirani a fost, din todeauna, clar, dar abia în epoca iluminismului, faptul a ajuns a fi profund considerat, exprimat deschis și făcut cunoscut aproape tuturor oamenilor. Mii de ani omul s-a dat timid la o parte, făcînd loc în spațiul autorității și puterii celui pe care îl socotea un mai adevărat cunoscător al lumii și, implicit, drept fiind mai aproape de înțelepciune decât el însuși. Dar, așa cum spune Pythagoras, „înțelept nu este decât Zeul”. Cine erau aceia care aveau dreptul să conducă popoarele? De bună seamă, zeii sau oamenii dispunînd de legături electice cu zeii. Iluminismul, în esența esenței sale, nu este decât distrugerea explozivă a falselor prestigii.

În strofa a doua din partea a III-a a celebrului „Tao To King” Lao Tze spune: „Guvernarea celui sfînt constă în a goli spiritul poporului, umplîndu-i stomacul, slăbindu-i ambițiile, întărîndu-i oasele”, pentru a adăuga ceva mai jos, ca scopul acțiunii (politice, am sublinia) este acela ca poporul să nu aibe nici știință și nici dorinți. Poarta către Tao, deschisă de marele Lao Tze este una dintre cele mai nobile, tărîmul de dincolo, către care înțeleptul ne învață și ne îngăduie, să mergem este absolutul interpenetrării tandre a luminii și umbrei, dar filozofia politică și socială dezvăluită de textul citat rămîne cînică pînă la a nu mai putea fi salvată nici măcar de sinceritatea sa deplină. Timp de cîteva mii de ani conducătorii popoarelor — cu cîteva excepții, aproape nefirești prin raritatea, dar și prin imensa lor valoare — au avut a se felicita pentru ignoranța netulburată a popoarelor. Au suferit popoarele chiar atît de mult de propria lor ignoranță? Da și nu. Aceste mulțimi umane au lucrat piramide pentru faraoni. Trebuie observat totuși (săpăturile arheologice

o arată) că orașele ocazionale, construite pentru muncitorii egipteni de la piramide, erau salubre și ofereau trei camere pentru fiecare suflet sau măcar pentru fiecare cap de familie. Regele din Babilon putea fi un tiran îngrozitor, dar apartamentul unui curelar pare superior celui de astăzi al unui medic, așa cum trăiește acesta în multe țări. Păcatul infructuos din pomul cunoașterii, cu siguranță, Adam nu l-a făcut în numele tuturor oamenilor. Pedepșiți au fost, este adevărat, toți, dar pedepșa a fost, cît de cît, diferențiată. Cu cît oamenii au acceptat mai ușor să li se golească spiritul și să li se pulverizeze voința, li s-a umplut mai atent stomacul și le-au fost menajate oasele. Este probabil că într-un stat barbar ignoranța nu este refuzată. Ea oferă subiectului o scuză confortabilă pentru a accepta orice; mai exact, pentru a nu exista ca ființă umană. Trebuie recunoscut că în acești mii de ani, omul ca întrupare fragilă a logosului — oricum s-ar numi acest logos, luat însă în Hegel — a fost o specie deosebit de rară. Desigur, fiecăruia a aparținut condiția umană ascunsă în spiritul copilului sclav, cel al lui Socrate, care poate fi iluminat, precum și condiția omului care singurează pe drumul Calvarului, a celui căruia i se pregătește reînvierea. În actualitatea sa neîndoelnică și nepericlitată omul a fost, însă, prea arareori om. Dar au venit: Renașterea și marile descoperiri geografice, tiparul și Reforma. Iluminismul, societatea industrială, s-a ivit lumea lui Edison, Pasteur, Darwin, Planck, Freud. Ignoranța nu mai avea cum ajuta, fie și patogenic, lumea, ca element al organizării sociale și sursă a factorului material al istoriei. „Elogiul nebuniei” cu sarcasmul, tristețea, adevărul și poate chiar nostalgia lui, devinise un elogiu van sub raport sociopolitic, căci nebunia, așa cum era ea văzută de Erasmus — o ignoranță fie și bine temperată de abilități practice — încetase de mult să mai existe.

Revoluțiile — americană și franceză — sint afirmarea violentă a sfîrșitului inocentei politice umane. Ce este atunci revoluția rusă, cu ramificațiile ei comuniste est-europene, centro-americe, asiatice sau africane? Este reîntrirea în scenă a ignoranței care nu mai este propriu-zis ignoranță, ci altceva, cu mult mai rău decât ignoranța și care se numește confuzia. În plan intelectual esența totalitarismului necomunist este inversarea valorică într-un punct cheie al existenței umane (exemplu: substituirea valorii individuale, recognoscibilă, testabilă, măsurabilă chiar, social-

mente utilă, printr-o prezumtivă valoare rasială și, mai grav, instituirea conceptului, în sine criminal, de vinovăția prin apartenență de rasă). În același plan intelectual însă, esența totalitarismului comunist o constituie confuzia deplină. În primul caz asistăm la o confuzie parțial sistematizată pe cînd în cel de al doilea avem în față confuzia-confuzie.

Pornind deci de la ignoranța politică utilizată, fluxul istoriei s-a desprins, în acest ultim secol mai ales (procesul începe, de fapt, cu mult înainte) în două brațe: cel al clarității și adevărului (parțial și uneori chiar pervertit, dar în general adevăr) și celălalt braț, al confuziei, mai superficiale sau mai adînci. Primul aparține democrației. Oamenii nu pot fi legați prin altceva decât prin acel deplin inteligibil, perfect cinstit și nepărtinitor contract social. În condițiile contractului social orice spirit potențial devine spirit (iar: „spiritul este spirit numai dacă este pentru spirit”). Psihologic nici o individualitate umană nu este echilibrată, satisfăcută și, în fond, normală decât atunci cînd tot ceea ce este individualitate umană rezonabil considerată și deci, i se creează cel puțin premisele pentru a fi echilibrat, satisfăcut și normal. De ce? Pentru simplul motiv că pînă și ființa umană cea mai degenerată sau sadică tot nu se poate pune la adăpost de o minimă identificare interioară cu semenii. Eventual, doar schizofrenul aflat în cea mai adîncă disociere de real poate să se păzească de orice urmă de tranziție înspre sine, a stării pe care o trăiește un altul — în rest așa ceva nu este posibil nici chiar în cazul torționarului cel mai sălbatic, al criminalului sadic, al mizantropului sau cinicului total. Pînă și în cazul acestora, ceva din suferința semenului se așează pe sine, deformînd și mai rău grotesca urmă de personalitate pe care o află în profunzimile unui eu pervers. Atunci cînd omul suferă, toți oamenii suferă, inclusiv cel care este cauza respectivei suferințe și chiar dacă într-un plan superficial degustă satisfăcut schilodirea umanului. La fel, cel care induce ignoranță va fi mai puțin apt pentru cunoaștere; cel mai induce confuzie va fi deformat interior. Hegelian, ne vedem obligați să spunem că acela care nu este pentru spirit încețează a fi spirit și în nici un caz nu mai are cum fi om, dar aceasta nu a deranjat totalitarismele care netaipînd utiliza ignoranța umană primară au apelat la o ignoranță secundară, semănînd neclaritate, obscuritate, confuzie.

Cînd în Revoluția Estului european, în Revoluția Română, s-a strigat „Jos comunismul” s-a strigat, de fapt „Jos

vasile andronache

O marmură în flăcări

Petala gurii toarce sunet pur
De parcă într-un fulger locuiești
Avînd de sunete un lung contur
Tu poți ebenul nopții să-l albești

O rază diamantă de cer inșiptă n umăr
De nu găsește suflet desfrunzită moare
În ceața destrămurii care doare
Și aripile lipsă cum să număr ?

Petardă ochiul înspre tine fuge
Rupînd în aer rană fumegîndă
Visînd la carul dragostei să-njuge
O marmoră în flăcări curbîndu-se
flămîndă

Alte zugrăveli mai pure

Ochiul meu mai vede clar
Pînă-n funduri de vecie
Forma-ți pură lingă-altar
Prin cea noapte vineție

Ca de-ogîndă miez lucios
Cerule lumii minerale
Înspre minc a întors
Nimbul sfînt al frunții tale

Nouă peruzea de rouă
Peste bruma unui crin
Cînd din cer doar aștri plouă
Moale aur trecut prin

Spații vide și geroase
Care au în nări tămîie

Înspre marginile joase
Cu ninsori să te mingie

Păr mahonic răsfirat
De cel pui de vînt, grădina
Din smaralde a tremurat
Cu petale-nvelînd tîna

Tu scriînd cu talpa ierburi
Pari un dor ce s-a aprins
Printre vegetale herburii
Glezna-n mină-un zeu și-a prins

Lungă clapă și sonoră
Rătăcindă peste ritmuri
Din năuntru-mpinsă-n horă
Pe-ale visului tărîmuri

Îndelung de te contemplant
Ies din purele-ți conture
Ca din murii unui templu
Alte ritmuri mult mai pure

Rozmină

Să curgă pe tine polenuri astrale
Cu pilpiiri fotonice pale
Din floarea de lună a teiului sfînt
În noaptea aceasta plină de cînt

Te reazimă visătoare de-o stea
Întimplarea poate să mi te ia
Ce trist ar fi teiul în floare
Dacă marmora ta n-ar răsări pe cărare

Dar gîndul acesta cu degete reci
De ce nemărginire prin suflet mi-l treci
Iubită, tu ești eternul meu vis
În grăbitul meu drum pe margini
de-abis

confuzia, intenționat produsă și prin care sintem stăpiniți și determinați. „Jos acest enorm sistem de bruiaj al conștiințelor”. Mihail Gorbaciov știa bine ce anume face comunismul inacceptabil, atunci când a promis intrarea într-o epocă de transparență. Fie ca opacitatea care se tot așează acum între această mare personalitate istorică și lume să fie perdeaua de fum menită să deruteze tradiționaliștii comuniști, care tind însă să controleze scena politică sovietică, și nu o altă inserare a conștiinței Rusiei.

Marxism-leninismul, ca materialism istoric, teorie a revoluției comuniste și a dictaturii proletariului nu este și nu a fost niciodată o credință decit pentru spirite naive, pentru cei marcați de complexe sau pentru cei dezabuzati de lipsa de reactivitate aparentă a lumii libere. Marxism-leninismul nu a fost nici știință, nici credință, ci, de la început, arma generatoare de confuzie, utilizată de anumite grupări teroriste, naționale sau internaționale. Revoluțiile comuniste au fost făcute pe seama celei mai aberante idei — anume că răul (și existase destul rău înaintea ivirii comunismului) poate fi eliminat nu printr-o intervenție fie și dureroasă ci printr-un alt rău, practicat în condițiile totalei sfidări a naturalei compasiuni umane, a rațiunii și eticii elementare. Odată instalate, conducerile comuniste, confuzia a fost produsă cu mult mai eficient, prin mijloacele propagandei, ale sistemelor de promovare și cadre, ale unei justiții cât mai aberante și aparent contradictorii, ale polițiilor secrete. Modelul raționalului filosofic, socio-istoric, politic, pragmatic-economic sau educațional comunist a fost preluat din filosofia hegeliană. Opțiunea nu a fost înfrântă. Să ne imaginăm că un elev de școală elementară este făcut să asculte, să reproducă, să comenteze câteva din textele principale ale mecanicii cuantice. Marxismul este o caricatură de hegelianism, dar, în sine, gândirea lui Hegel se abordează fructuos abia după lungi ani de exercițiu și reflexie filosofică, mai productiv, poate, către capătul unei vieți de neoprită gândire, și cultivare. El, hegelianismul, vine după o lungă tradiție pe care o încorporează în cvasi-totalitatea ei și, oricum, presupune epuizarea în prealabil a operelor unui Platon și unui Aristotel, ale unui Descartes, unui Kant și a zeci de alte personalități de mărime diferite. Marx și Lenin nu au căutat să-l înțeleagă pe Hegel ci să-l folosească. A-l arunca pe Hegel, întreg dar și îmbunătățit, păstrat în litera lui, dar și comentat grotesc, nu este aberație, este agresiune antiintelectuală. La Hegel se ajunge, și se ajunge greu — Hegel nu se oferă și, cu atât mai puțin, nu se impune.

Ceea ce, pentru însemințarea confuziei, nu a făcut teoria marxistă a făcut sistemul propagandistic și cel de reprimare al regimurilor comuniste. Cînd comunismul a explodat am rămas cu această omniprezentă confuzie, și încă aflîndu-ne în raport de ea în cea mai proastă condiție: încheiasem un pact al confuziei. O carte apărea chiar dacă nu avea un conținut pro-comunist, cîtă vreme era scrisă destul de confuz. Puteai să îți acorzi impresia — nu cu totul sigură dar nici nulă — că practici o critică a regimului, cîtă vreme o făceai destul de confuz. Totul era foarte bine dacă în toate relațiile tale cu regimul lăsai impresia că nu înțelegi, că nu reproduci exact, că nu clarifici pe nimeni asupra a nimic — deci, te lași bruiați și retransmiți bruiaj. Culmea succesului comunist, succes încă prezent în viața noastră de azi: ne acuzăm reciproc de o intențională confuzie, rămînînd aproape toți, involuntar,

incredibil de confuzi. Moștenim, în această societate chinată și suferindă, resturile unui puternic sistem de producere a confuziei și derutei, dar am devenit, printr-o alterare de condiție, lungă de o jumătate de secol, micro-sau macrosisteme generatoare și idei, reprezentări și atitudini confuze. Social, comunismul va dispărea atunci cînd vom înțelege că spiritul nu trebuie lăsat la dispoziția materiei. Psihologic, același comunism va dispărea atunci cînd vom înțelege că tot ceea ce resimțim, adesea firește, drept inferioritate nu are cum să se vindece prin opririle celuilalt om. Intelectual, comunismul va dispărea atunci cînd vom aborda orice dificultate a vieții printr-un efort de clarificare interioară și nu prin refugiu în confuzia produsă de noi înșine, sau acceptată de la alții.

Trei factori determină în chip natural o sporire a producției de confuzie, a producției de entropie informațională în sistemul socio-politic. Confuzia involuntară este accentuată în stările, de stres și — cu deosebire — în cursul marilor stresuri, larg răspîndite în populație. Confuzia voluntar injectată în ambianță crește atunci cînd dorești să obții în plan social o mișcare, favorabilă ție. În sfîrșit confuzia este produsă intențional de toate extremismele. Prin primul dintre aceste mecanisme aproape toți membrii unei societăți, ai societății noastre, de exemplu, pot deveni generatori de confuzie, cu atât mai mult cu cît nivelul educației politice și al simțului istoriei mai are încă a crește spre a ajunge acolo unde am fi avut dreptul să fim. Prin cel de al doilea mecanism se văd dornici a injecta entropie în societate avantajății vechiului regim, care au pierdut ceva din privilegiile lor, sau care le văd amenințate pe acelea de care încă dispun. Orice grup de presiune politică poate proceda, însă, la fel. Partidele extremiste speră să ocupe scena politică prin această ignoranță de gradul doi care se numește confuzie. Fiecare om politic ca și fiecare om care gîndește asupra politicii ar trebui să înțeleagă faptul că puterea instalată — fie ea instalată la Washington, la București, sau la Paris (pentru că nu există democrație scutită de factorii ei informațional-entropici) — datorează mult din atracția pe care o exercită, cel puțin asupra unei părți din popor, cîtă vreme este un produs democratic (atît cît poate fi), sentimentului pe care îl generează că este mai puțin obligată la confuzie decît sînt alte grupări. Dacă eșuează în a crea acest sentiment o conducere este amenințată cu o gravă stare de criză. Societățile au fost conduse prin ignoranță și apoi prin confuzie. Această confuzie se află încă în oameni, dar oamenii o refuză. Confuzia se întoarce însă, iar și iar înapoi.

Nu voi încerca să fac lista elementelor de confuzie semănate larg de forțe politice diverse, de un an și jumătate, pe sol românesc, aceasta din trei motive. Mai întîi pentru că este ușor să fi nedrept neglijînd atît de mulți dintre autorii confuziei noastre, sau, în cazul unuia sau altuia dintre autori, să pierzi din vedere unele dintre operele lor majore în domeniu. Lucrul cel mai important mi se pare însă, acela, că o stare de confuzie spre a fi lichidată nu se combate dialectic ci, simplu și clar, se înlocuiește cu adevărul. Mai este însă ceva: de ce am mai cita modalități diverse, cunoscute și în general banale, ale injectiei entropice în ființa societății noastre, cînd orice exemplu am produce el ar rămîne palid pe lîngă cel recent oferit de televiziune, debitat ca discurs despre Transilvania, discurs ținut undeva în Ungaria, de un oarecare Laszlo Tokes?

Caius Dragomir

Ștefan Drăghici

Ostașii foamei

atîta vreme ne am hrănit cu minciuni că ni s-a lipit burta de șira spinării și nici gînd de îndreptare-a situației
paiațe cu parfum de roză și cuvinte amețitoare
cu chipuri convergente și idei năstrușnice ne sar în spate și să te ții cursă
discuțiile sînt alimentate cu biberonul
sfinții din calendare se pierd sub atîta fum
de tîmii iar blondele noastre femei comunizate
de interese meschine și nerezolvări ne împing cu dezagust la o parte
neputincioșilor o să ajungeți la tomberonul istoriei
iar noi speriați de o așa perspectivă
le-amintim de tirfele cu care imperiul a colonizat
provincia și tîlhării care abundau pe aceste meleaguri
veșnic neputincioase
în gara de nord doi ceferiști arătau cu degetul
spre trenurile care se țirau dinspre provincie
scuipau disprețuitor numindu-le ale foamei
viermi nesătui cum le spunea dealtfel savanta mișunau
spre piață unde disciplinați ca niște adevărați
ostași ai foamei și bărbați tineri și bătrîni copii
în rînduri la carne la brînză la piine
nu i nimic s-a băgat și carne și piine și brînză
tarife noi și întrebări desuete scuze stupide și

promisiuni
continuați-vă numărul însă oameni de bine
speranță nu s-a băgat parcă iar de discuții ni s-au
cam strepezit dinții oamenii sînt disciplinați
dar li s-a urcat democrația la cap și în loc să meargă
la servicii o pornesc spre centrele de șomaj
e normal strigă zvonarii de mai leri sintem prea mulți
a sosit epoca marilor colonizări emigrări mioritice
mai un golf mai o africa de sud
ba se-ngrășă așa de tare națiunea că migrația pare

iară
sfîrșit noroc că dacă pînă leri nu puteam merge noi
azi s-a sfîrșit cu restricțiile
nu ne mai primesc ei străinii cei cu inimă de aur
și liniște clădită pe suferințe zonate
despre conturile personale numai de bine
cine a fost băiat deștept și le-a asigurat de mult că
doar aveau exemple de pe vremea fanarioșilor
doar că pe vremea aia nu se făceau procese cepex
domni
și pașalele relezau capetele vinovate fără ca procurorii
militari
și avocații să clănțene unii la alții

unde ați găsit ceea ce duceți în plasă don'șoară nu
nu vroiam să vă eucerece cu o întrebare inteligentă
voiar

doar să găsească și eu ceva
astăzi cînd soldații foamei își apără tot
mai mult conducătorii o pereche simpatică așa cum
am tot avut noi parte în istorie
femeia era suspicioasă m-a privit disprețuitor și
m-a lăsat
singur cu vorbele mele tot mai în vînt spuse
ca și protestele celor care nu vor cu nici un chip
să se alinieze

doamne țara arde și baba nu-și vede de proteza ei
de cînd cu implantările astea zise un mucalit
și numai ce vezi doi băieți cu ochi albaștri măslinii
cum
li iau pentru antrenament de seară la secție
zicînd că bășcălia n-a fost legiferată înră la noi

demnitarul trece în careta lui trasă
de cai mecanici și nici nu se mai sinchisește din
ce partid mai face parte
ce-aveți cu el maică e puș doar de cîteva luni
nu-i vinovat aveți răbdare că doar n-a ntrat vremea
în sac
ce să-i spui râmii mofluz
și-ți dai seama că nici zece revoluții nu vor aduce
cu ele normalitatea

intelectualii mai buni au plecat vreo cîțiva
au rămas dar circulă tot mai greu mai ales că-n
trenul de
noapte s-au stins toate becurile
să nu-mi mai vadă oamenii chipurile amalgamate

pe holurile hotelurilor o lume pestriță pești
găinari țirfe de lux sau banale toți circulînd cu
trenul foamei și
bucuria mea cea mai mare e să-i văd în aceeași
ordine de bătaie
cu sticleții burtoși cărora li s-au
triplat salariile mai zilele trecute și li s-au înapoiat
uniformele

virgil rațiu

LA CE MAI POATE FOLOSI UN SFREDEL

era trecut bine de miezul nopții când, gîfîind și hurducîndu-și trupul pe scările blocului, scări suficiente de abrupte după cum e la modă, pentru a lăsa cîștig de spațiu apartamentelor, auzise răzbătînd de sus țipetele îngrozite ale unei femei mușcată ori hipernevrozată, totuna. Mai înțiii nu distinsese din care apartament se prelingeau pe casa scărilor animalele semnale, apoi, pe ce urca, grăbind instinctiv pașii, înghițind simultan două-trei trepte, realizase în fine că disperarea, mincărimea aceea amestecată cu icniri, totuna, da buzna printr-o ușă închisă, cea din dreapta, adică din propriu-i apartament; se speria și se inversunase în același timp și horcăise și mai virtos, ajutîndu-se de balustradă. Cum ar fi vrut să deschidă cit mai repede! Nu își dădea seama cine hirle, el ori peretii de beton, și nu se potrivea nici de-al dracului cheia în lăle, vreme în care țipetele nu conțineau, ba dimpotrivă. Înghițise la repezeală gînduri despre viol sau crimă, totuna, ce mai!, la urma urmelor era glasul ascuțit al nevastei sale, draga lui, nenorocita. Dinspre stînga iarăși aceleași gînduri îl îmboldiră, și viol și crimă la un loc, și iarăși strigăt inuman îi sfredelise timpanele. În sfîrșit deschise, apăsînd clanta cu palma transpirată, dreapta, stînga tocmai i se uscaser; în apartament era beznă ca într-o colibă de pigmei, dracu' să-i ducă de mormoloc! din nou un țipăt, un răcnet. Doamne, iartă-mă, și învălmășagul de zgomote neinteligibile tisnea de peste tot. Aprinse lumina, holbînd. Încăperea arăta intactă, neumbată, dar ceva mai lungă decît o stia el, ce naiba?! lumina lustrui luase urletul, și gemetele ca și cu mina medicul, durerea unui suferînd.

Arhireu!... Bidivanule! se aruncase soția asupra lui numai cu glasul, disperata sa consoartă, și încă o dată: Arhireu! și amuțise așa cum stătea pup, în virful patului, cu perna cînd pe cap, cînd în gură, cînd rosie la piele, cînd verde ca peștele gras, cînd albă, Doamne, ce de culori: gîndis, el fulgerător, dar la fel de muț ca și ea. Aviana, muț și țeapăn și ușor afumat. Linistea de cîteva secunde semănase cu linistea imediată unei explozii neașteptate pe stradă ori în cîmp deschis, tăcere și surzenie de sarcofag, aidoma celei de șarpe dormind, și un fel de șarpe lung îi tăiasse sira spinării, lui și numai lui, apoi tot lui, cel care se auzise peste ea, învălînd-o toată cu multa miță și dulceață de vorbe, încît dormea trosnise din toate baieretele.

Copilul unde-i?! mugise ca un adevă-

rat lată de familie. Ea mișcase din cap stropînd cu lacrimi amare: La mama... la mama... și izbucnise în hohote de plîns, parcă rîzînd, apoi, dorînd să se calmeze, și le innăbușise în plapuma răvășită și îmbibată încă din noaptea nunții cu vapori ai desfătărilor.

Aviana! intervenise el din nou, apoi, grohăind: Aviana!... Ce?... ce-i?! și o învăluse de tot pentru că nu, nu era vorba despre ceea ce își inchipuise el, nici viol, nici crimă, nimic dintre toate acestea, și ea bocea ca o fată după fetie, smiorcînd cînd ca un ferăstrău, cînd ca o felină cu părul scâlbăiat. Dragă, draga mea... și o umpluse cu damfuri de alcool rafinat. Spre a-nția emanase ea către el și către tavan, amîndoi semănînd, așa ghemuți, cu un purculeț de fin, dar liniștea tulburată numai de rarele lor izbucniri verbale se lăsase străpunsă și de un chîțait și de un fel de lătrătură subțire, femelă; pe dată Arhireu săltase de pe dormeză sunîndu-și fișul kaki, ascultînd ca și cu stetoscopul zgomotele care se repetară la vreme de un sfert de minut, boldit ca și adineaurea, cu globii ochilor puzderli de vinișoare bordo, zgîit dar frumos, asemeni oricărui speriat cînd are alcool în sînge.

Arhireu... șoptise ea ușor surescitată. Femeia reîncepuse să tremure.

Sobolani! înghițise și el în sec, stăla așa! iar Aviana se supuse urmărindu-i mișcările anapoda, ca pe a'e unui erou național, ca pe ale unui „bust evestru“, eroul ei iertat și de această dată pentru întîrzirea nejustificată, întîrzieri repetate de atîtea ori și, brusc, dezmeticîndu-se, bărbatul prinse să iscodească preajma, aștia-s șobolani! la naiba! orătării cu patru labe!... Întrucît chîțaitul grosolanilor iarăși se făcuse auzit, stăi așa! zise, și o privise oarecum cu nedumerire dezorientat ca o busolă în cîmp magnetic circular.

Acolo! izbucnise Aviana și arăta după bibliotecă, el lute deschise usa de la holul mic și cercetă intrările de la camera de zi și baie, le-am închis acolo! explodase ea din nou, arătînd cu degetul mic, după televizor! și alergătura bidiganiei sau bidigăniilor se întetise, luase proporții de turmă, nu puteau ghici cîți sunt la număr, dar erau siguri că sunt șobolani.

Acolo, Arhireu! dar el se repezise la bucătărie după mătura, cu părul vilvoi și barba rărită ca plantele într-o răsadniță, purtînd de grijă să nu se strecoare bidigăniile în bucătărie. Revencise cu arma sa de locatar pașnic, semănînd cu un cavaler pedestru, tinînd mătura invers pentru ca loviturile să fie fatale. Asculta a-

lergătura momiei, fiindcă totuși numai una era, a'ergătura și săriturile spectaculoase ale șobolanului care se aciuise sub pat, determinînd-o pe Aviana să ținească pină la tavan, lovîndu-și, din cauza săriturii, stomacul cu sîinii ei mari și grei, cărnoși, plini de sănătate, stăi acolo! ordonase el și vinătoarea începuse.

Urgent, își lepădase fișul, aruncîndu-l nevastei care, bineînțeles, nu îndrăznise să îl prindă din zbor, și scociorise sub dormeză, lovise în dreapta și în stînga, ce mai, doar se afla la el acasă, și trase o injură bună, pe măsura evenimentului, bidigania o zbughise peste lada de haine sărînd pe usa de la holul mic, probabil pe acolo intrase, Arhireu cu arma după el, jap! dar nu îl nimerise, nu, i se strecurase printre picioarele crăcănate, acolo! țipase ea, după bibliotecă! Scodolise chiar acolo, după bibliotecă, după masă! țipase și aruncase mătura în urma lui, paștele mă-tii! dar dihania traversase încăperea din două salturi tot înspre holul mic, izbindu-se puternic de peștele din care a confectionată, acolo! buseste-l! și jap, maica mă-tii! dar nu îl brodisse, era de o iuteală derutantă, iscînd un tărăboi de tropote și bufnituri nemăintîlnit, lătrînd subțire, piuind și scuipînd ca pisicile cînd se apără. Soacra mă-tii! Jigodie! și zdup, dar alerga roată, roată, Arhireu după el, vaza! urlase ea, dar vaza căzuse făcîndu-se bucățele, dumnezeii dumnezeilor! și mirosea a șobolan, a mal mu'ti șobolani, a corcitură și țuică eliminată prin pori, jap și buf și: acolo! convulsionase Aviana din gîllej și zbang după el, dar nu reusea în nici un chio să îl ochescă, deși își imaginase că mătura ar putea fi o măciucă din preistorie, un buzdugan, fir-ai al dracului! paștele mă-tii! și izbise cu măciuca, adică nu, cu mătura, imputitură! AAA! urlase femeia, aici! sub pat! și Arhireu căzuse cu tot cu mătura. Unde paștele mă-tii ești?! mormăise bărbatul furios la culme, nu se mai deslusea nici o mișcare, nici praful nu mai mișca, numai gîfiielle dominau și se rostogoleau peste tot de-a valma.

Aviana cu mina la gură, cu ochii ieșiți din orbite, căuta după lustră, da, după lustră, dacă Doamne fereste!... — unde, mă-ta, te-ai tulipat?! băga-te-as! imputitură ordinară! Aha! jap, peste masă, acolo! acolo! și din nou liniște, nici un chîțait, nici un icnet, în vreme ce din

stradă se putea constata că deja au fost aprinse cîteva lumini palide prin apartamentele învecinate.

Stăi așa! Mă duc să-l chem pe Alfonz! Nu! înlemnise Aviana. Nu! palidă ca o conopidă cu frunzele zdrelite, căzute peste umeri.

Stăi, dacă-ți spun! Vin imediat! și ieșise. Bătuse cu putere în usa vecinului, de vizavi: Alfonz!... Alfonz!...

Ce-i, mă?... Ce e?...

După cîteva clipe își făcuse apariția și Alfonz cu o cirjă în mină și jap, cristosii care te-au făcut!, suierîndu-și macuca și dă-i, minca-ți-as pipota! soarele mă-tii! și zdup, și: acolo! acolo! dar fără nici un rezultat. Iară-i sub pat, constatase Arhireu, grijană!...

L-am umflat, dar nici măcar nu s-a sinchisit, zise Alfonz cu mirare. Dar las' că-i vin eu de hac!...

Să-l ia dracu! injurase stăpînul casei care de fapt turuia împrețelii cu nemiluita, vreme în care Alfonz se amuza, fiindcă spaima de la început, buimăceala care-l stăpînise, se transformase într-o poftă nebună de spectacol grotesc. În tot ceea ce întreprindeau nu sesizau nimic ridicol. Amîndoi gîfiau și horeău printre fumuri de țigări pe care și le aprindeau instinctiv, una după alta. Aviana, cu cămasa de noapte boțită peste țife nu îndrăznea să se așeze, ci stătea cocotată în virful patului, așteptînd să se întimple o minune. Să-i dăm drumul în baie, zicea. Nu! Nu! replicase Arhireu. Tac! din gură! Aviana, supusă, își virise degetele în gură.

Mă duc să-l chem și pe Ploaie, și Arhireu dispăruse.

Gin Ploaie, care locuiește undeva peste sosea, la capătul străzii Sir, tot la bloc, probabil și el om cu experiență în astfel de cazuri, pipernicit și somnoros, tras la față ca un părinte de mănăstire, doar cu ceva mai bronzat, buhăit și înghesuit peste propriu-i stern, își făcuse apariția înarmat cu un sfredel mare, de rotar, de lungimea unei securi obișnuite, cu mineral în formă de T, avînd și o bită, culeasă probabil de pe drum sau desprinsă dintr-un gard putred.

După o nouă rundă de alergături, injurături, urlet, și harababură în toată legea (între timp cinea, a'armat, a bătut la ușă, iritat ca o mușcă de cal, dar l-au ogoit tot cu o injură bună) după! acolo! și jap, și dă-i și prinde-l! — dihania fusese răpusă la locul dezastrului cu sfredelul, în timp ce Arhireu îl fixase, întimplător, de perete cu mătura. Din bidiganie improscase un jet gros de sînge fierbinte și alertat, improscase pe ușă și perete, impetritîndu-le, în ropotul de aplauze entuziaste al Aviane. Alfonz îl apucase de coadă, zdrăhon serios, cit un motan țînut la îngrășat, pe unde dracu' ai intrat, ha?! și, studiîndu-l cîteva clipe, răsucîndu-l pe o parte și pe alta, hlizîndu-se de labele care îi tremurau ca niște lamele, îl azvirlise pe fereastra deschisă. Gata!

În sfîrșit, se așezară, lăsînd toate vraiește.

Aviana, radiînd, îl îmbrățișase și îl sărutase pe Arhireu, îl pupase lung pe o-brazul sting care era mai puțin îmbujorat decît celălalt, ce roșu ești! niciodată nu ai fost atît de fierbinte!... constatase ea plină de uimire și admirație. Bărbatul mormăise ceva în barbă, ca un erou proaspăt decorat. Tuspatru arătau destul de veseli, pînă la respăriturile lor întretăiate răsîndeau bună dispoziție.

((Ei, dai o voce?))
((Dau)) și Aviana se furisase spre bucătărie ca o sopîrlă fericită.

georgeta crișan

Iubitul meu

Iubitul meu e schiop
ca bătrînul Hefaiistos
Iubitul meu e orb
ca damnatul Odiseu
Iubitul meu e surd
ca titanul Beethoven.
Iubitul meu e cocoșatul
căzut de pe Notre-Dame.
Iubitul meu asemenea lui Lautrec
muncește pentru amanții adoratelui.
Dar nici un iubit din lume
nu cîntă mai frumos
ca micuțul meu monstru.

Septembrie, 1984 — București.

Pătrate

Fiecare trăiește în pătratul lui:
doarme pătrat, mîncăză pătrat,
iubește pătrat, visează pătrat.
Sîntem niște pătrate perfecte:
umeri pătrați, picioare pătrate,
mîini pătrate, capete pătrate,
ochi pătrați, minți pătrate.
Intersectarea pătratelor noastre

cercuri perfecte
în pătratele noastre perfecte.

Septembrie, 1984 — București.

Însemnări poetice

Omagiu Românilor, Maghiarilor,
Germanilor, Armatei, Miliției și tutu-
ror celor ce au luptat sau căzut pen-
tru sînta Libertate a țării.

Cinci ani nu am mai plîns
lacrimile le terminasem în țară
îmi secase izvorul lor.
Tăcerea luase locul strigătului,
mușenia luase locul durerii
ce mi părăgînisese trupul și sufletul.
Eram numai o rană...
o ranie floare însingurată
mergînd lunatec printre oameni
umbră fără trup...

Eram exilată și străină în propria-mi țară

hăituită și bieciuită prin tribunale
și „sanctuaruri“ de cercetare.
Eram toată un hohot lăuntric
muream și nimeni nu vedea.
Mă născusem indoliată
eram femeia în negru ce și pierduse
Copilul, Iubitul, Casa și Țara.
Eram Nimeni și Totul
eram Totul și Nimeni.
Eram un Vulcan de Ură
și un Munte de Milă.

Am plecat... în țară tot mai rău
oameni tot mai triști...
Foame și Frig, Ură și Spaimă
Întuneric și Apocalips.
Bestii obraznice și tembele
tot mai stăpîni pe situație
cine mai avea forțe să se revolte
Doamne Dumnezeule, nu-ți întoarce
fața Ta
de la suferințele neamului meu!
Sînt departe de Ei, dar mai aproape ca
oricînd,
Nu te depărta de Țara, unde ai fost
ucis!
Da, ai fost și Tu ucis
Te-am văzut eu pe ușișle bisericilor
ce urmau să fie dărimate de
Anti-Christ.
Te-am văzut răstîgnit
în zăua plecării mele
plîngeai și mi-ai urat „drum bun“
Ți-am căzut la picioare plîngînd în
hohote.

am presimțit singele, ce avea să curgă...
după mine.
Tu ai înviat în mărtea celui; ce Te-a
ucis,
ai înviat cu o zi mai tîrziu, dar pentru
totdeauna.
Tu nu vei mai muri, Doamne!
Oblăduie rînilor fraților mei români,
germani, maghiari
și alină durerile celor ce au rămas
singuri.
Doamne, Suferința ne-a apropiat de
Tine
am avut același Destin.
am fost răstîgniiți și înviați după 45
de ani.

Sîntem Frați cu toată lumea
nu ne mai poate nimeni niciodată umili
purtăm o frunte sus,
chiar dacă este rînită și însingurată.
Sîntem pasărea Phoenix,
din cenușa trupurilor noastre vom face
Temple
pe care nimeni nu le va mai piugări.
Păgînul și tiranul a murit nebun
așa cum a fost — cam prea repede.
Avortonul Istoriei! a ucis totul
numai Ura noastră pentru ei n-a
putut-o ucide.
ei a hrănit o cu noi și perverse orori.
Da, o ură imensă, proporțională cu
ororile lui.
Doamne dacă Anti-Christul numai trel
zile s-a chinuit
Dă-l pe mina lui Dante, Aleluia!
Doamne ce Zi Mare — 22 Decembrie
1989
Vă ver iertare că nu am fost printre
Voi
ei mă uciseseră deja demult, înaintea
Voastră.
Coboară Doamne de pe Cruce să
cîntăm
Oda Bucuriei, acum și în vecii vecilor,
Amin!
05.01.1990

Cangrenă și dantelă

(Eseurile din periodice ale tinărului Cioran)

„Gândi la Dumnezeu, a tinde la el, a-l invoca sau a-l îndura, — imbolduri ale unui trup deteriorat și ale unui spirit descumpănit! Epocile de nobilă superficialitate — Renașterea, secolul al XVIII-lea — au luat religia în deridere, i-au disprețuit zbințuielele rudimentare. Dar vai! există în noi o tristețe de gloată care ne întunecă fervorile și conceptele. Degeaba visăm un univers de dantelă; Dumnezeu, iscat din străfundurile noastre, din cangrena noastră — profanează acest vis de frumusețe” — scrie Cioran în **Manual de descompunere**, și adaugă, puțin mai încolo: „Pentru necredinciosul iubitor de risipă și împrăștiere, nu există spectacol mai derutant decât acești rumegători de absolut... De unde or fi scoțind atîta încăpăținare în neverificabil, atîta atenție concentrată asupra vagului și atîta inflăcărare în dorința de a-l înhăța? Nu le înțeleg deloc certitudinile, nici seninătatea. Sunt fericiți și tocmai asta le-o reproșez” (**Divagații într-o minăstire**, conf. ediției românești din 1988 — **Eseuri**, apărută la Cartea Românească, în traducerea lui Modest Morariu). Din toată această desfășurare blasfematorie, sublimă, recalitrantă la mistica — să-i zicem — pozitivă, rețin, deocamdată doi termeni, care, efectiv, mă fascinează: **cangrenă și dantelă**. Inutil, poate, să mai spun că — prelungindu-mi haotic și artificial post-adolescența într-un refuz al maturității „așezate” — mă recunosc cu satisfacție în **necredinciosul iubitor de risipă și împrăștiere**. Deși nu sint... un necredincios!

Pentru a-l înțelege și a mă înțelege cu Cioran trebuie să mă întorc la acel Cioran din mine, care este cel interbelic, cu a cărui vîrstă polemică de atunci mă simt solidar. Despre **cangrenă și dantelă** sub care se încearcă, oximoronic, camuflarea ei, el vorbește încă de la debuturile sale publiciste în **Floarea de foc, Gindirea**, s.c.l. din 1932. (Folosesc, auxiliar prețios, ediția alcătuită de Mariana Vartic și Aurel Sasu, prefată de Dan C. Mihăilescu și publicată la Editura Echinoc, Cluj, 1990, sub titlul generic **Revelațiile durerii**). Aceasta se întimplă sub beneficiul unei hipnoze a mesianismului ne(o)-ortodox, sprijinit pe silogismul negativ și lacrima vitriolantă a unui sfînt „pe dos”, exersîndu-se în scriitura ca în apostolatul de savoare cinică a înțelgerii de sine, ca individ și ca entitate a unei etnii. Este tragedia „individului lucid” aparținînd unei „culturi mici” și a unei civilizații edificate demoliționar într-o „țară de șmecheri, de sceptici și de resemnați”. Ambelc — cultura și civilizația — acuzînd, ca și azi, complexele de inferioritate ale integrării în europenitate. (Agasantă, obstinat propagandistică și diversionistă, această preocupare care pare a ne absorbi pe noi, românii, într-o totalizantă continuitate istorică! De unde și marea ușurință — rău prevestitoare și pentru Cioran — cu care înțelegem alte culturi, îndemîinare ce „presupune lipsă de caracter definit, absența unei direcții lăuntrice”) Chiar reproșîndu-i (-se) lui Eminescu absența „voluptății echivoce a autoironiei”, raportul pe care el îl stabilea între conștiința europeană și cea națională, raport ce poate fi plasat în zodia lui „pe mine mie redă-mă” (deloc întîmplătoare insistența obsesivă a autoreferențialității), stă în continuare în picioare. „Superstiția Europei, izvorită din arderea repetată a etapelor, constituie și acum principala barieră psihologică între noi și Europa. Exemplul cel mai concludent l-ar putea reprezenta — tulburător paradox cioranian — poziția noastră față de cultura franceză. Extazul — sau nebunia — viziunii îl făcea să afirme cîndva — pe cel care va deveni în timp unul din copleșitorii stilisti, moralisti și filosofi francezi — că România trebuie scoasă „de sub influența sentimentului francez al existenței, a cea claritate care nu luminează nimic, săracă în raze, fără să aibă cel puțin seducțiile luminii crepusculare”. La propriul său crepuscul, Cioran va dă-

rui și lumina din plin cultura franceză cu acest paradox!

Tinărul Cioran, pe care trebuie să-l înțelegem în contextul „pluralității de-busolante” (Dan C. Mihăilescu) a epocii sale și a celor ce-i compun, chiar distorsionîndu-l, peisajul, voi să cauterizeze **plaga** eliminînd sofismele inteligenței „artistice”, ale pseudo-inteligenței de fapt. Sub macramă-ul raționamentelor — rana supurîndă. Kitsch-ul lasetei sau, în vremuri mai noi, grilajul de fier forjat, avînd ca ornamente nelipsitele țepușe, se chinuie să travezească buboale pestilențiale. O, ce **vestă** minunată! Dantelă și sirmă ghimpată... Broderia clasică îi apare lui Cioran, fără drept de apel, ca fiind perimată: „Este în această preconizare o teamă de încercări și experiențe esențiale, o fugă de catastrofa destrămării”. Șarjînd, continuă: „Tot eroismul spiritual se reduce, însă, la o capacitate de a suporta stările malade, de a îndura fenomenele distrugerii și ale prăbușirii”. Osificării resemnate în formulele perimate (formă, armonie, stil) ale unei culturi îmbătrînite el îi opune primitivismul barbar și purificator, în care iraționalul aparține organic vieții, iar naivitatea și spontaneitatea creatoare tin locul elementelor culturii statice. Secvențelor problematizînd abstract și idealizînd momentele de boală, de oprire a culturii, acestei stagnări deghizate în veșmintele aparentelor capodopere de sorginte clasicizantă îi contrapune productivitatea irațională originară. În aceste circumstanțe, tragicul îi apare ca expresie a „dezbinării dureroase între conștiință, cu tendințele ei centrifugale, și tendințele centripetale înspre naivitatea și iraționalitatea vieții”. Folosîndu-se de un comentariu asupra lui Kokoschka, conchide: „omul nu răsare din lume, ci a căzut dezorientat într-o experiență străină firii lui”.

Abstras acestui ghem de nedeterminări gordiene, tinărul Cioran nu va ezita să facă o opțiune și, totodată, un pronostic agonie, preferînd **pușorii metafizice** a „culturalilor”, predispuînd la mediocritate, **nebulia metafizică** ce împinge la sinucidere: „decît să avem mîndria acestei absurdități / a culturii ca artă a discreției, stilizare și formalizare a vieții, / pasiunea infinită a excelsului, a demoniei și a nebuniei metafizice”. De aici, mistica așa-zicînd negativă a limitei ce se des-limitează continuu. „Revelațiile durerii” sînt inevitabile. În primul rînd, aceea că „în suferință omul este absolut singur”. Apoi, că intensitatea calitativă a trăirii „induce ne-marginea durerii. Că destinul nimănui nu poate fi asumat de o altă persoană, că mîntuirea nu este transcendentă. Lese-christianismul lui Cioran provoacă o breșă importantă în zidul toleranței religioase creștine, incapabilă să metamorfozeze mîntuitor în dantela patetică a evlaviei conturul cangrenat al dramei individuale: „Acela care s-a crezut mîntuitorul lumii a fost mai mult decît iluzionat cînd a conceput o răscură a păcatelor sau o preluare a suferințelor oamenilor. Cu cît sîntem mai fericiți astăzi, dacă s-a jertfit pentru noi? (...) Conștiința creștină a durerii este plină de iluzii, căci a suferi pentru suferințele lumii este tot atît de ineficace ca și bucuria pentru „bucuriile lumii”.

Pentru Cioran, „iraționalitatea organică a vieții exclude ideea de păcat”.

Am văzut cum, pentru tinărul Cioran, elanurile clasicizante ale unei culturi îmbătrînite cît și mistica pozitivă a creștinismului nu constituie decît paleative în fața cangrenei ce se extinde la modul imperialist peste individ și etnie.

Să adăugăm aici influența nefastă a dantelării eticiste ce tind că claustru eroticul ca manifestare de înaltă productivitate a spontaneității iraționale. Încă într-unul din primele articole publicate în **Floarea de foc (Cele două morale)**, el remarcă: „separația moralei de antropologie a dus la acele prin-

cipii lipsite de fundament real și care se bazează pe exigențe ideale, nu pe necesitatea concretă”. Plecîndu-se de la valorile moralei înspre om, nu se va reuși decît alienarea ființei morale prin sterilitate și ipocrizie. Societatea și biserica greșesc amîndouă cînd încearcă să impună precepte eticiste, izolînd, în numele dogmei trăirilor paradisiace de apoi, pe om de instinctele sale, sterilizîndu-i și amputîndu-i elanurile senzualiste. Cioran consideră că „radicalismul păcatului este revoltător”. Prin „întîmă participare la ritmul vieții” și „asimilarea irațională în dorință”, omul se poate obiectiva în supraindividualitate, fondul „întregii trăiri erotice / fiind / tendința înspre solidaritate, cu existența în genere și cu oamenii în particular”, căreia tinărul escist îi recunoaște instinctuală productivitate inconștientă.

Este contextul în care el pledează pentru o nouă morală sexuală, aptă să supună cangrena democrației benoragice a tinerei generații unui „nimb afectiv de un complex emoțional și de o spontaneitate naivă”. Cangrena, sub chipul bolii venerice, reprezintă „correspondentul organic al șmecheriei” și dantelăria kitschizantă a prejudecăților pudibonde, eludate în fapt cu binecunoscuta abilitate balcanic-levantină, nu face decît să consacre bordelul drept „sanctuarul de inițiere a unei tinerimi în tainele vieții”. În viziunea lui Cioran, tot acest aflux de vulgaritate, alimentat și de fariseismul unei pseudo-educații sexuale, ca și de prejudecata agresivă a virginității, s-ar putea deversa izbăvitor într-o „grozavă lecție de energie”, care ar putea fi aceea a unei sexualități vitaliste și decomplexate.

Să recapitulăm: dezabuzat de constrîngerile morale, culturale și religioase, tinărul Cioran ajunge... **Pe culmile disperării**. Evident, am simplificat cu intenție, punînd într-o paranteză extrem de cuprinzătoare tot cutremurul interior ce-l face să se prăbușească în **abisurile disperării**. Am făcut-o cu bună știință, accentuînd latura socializantă a experienței sale de mistic „negativ”. Tocmai pentru a contrazice, într-un elan polemic împrumutat din chiar eseurile sale de tinerțe, prejudecata curentă conform căreia negativul Cioran este cel mai a-social gînditor cu putință.

Politicul rămîne, însă, domeniul cel mai potrivit pentru a demonstra invaliditatea acestei aserțiuni, cel puțin în ceea ce-l privește pe — repet — tinărul Cioran...

Condamnată, pe toată întinderea ei, de către creștinism, istoria se răzvrătește în cîmpul politicului. Și ce politică se poate face în România, în care se nasc — vorba lui Petru Manoliu —

„cei mai triști gînditori”, întrucît, zice de astă dată Cioran, „ea oferă prea multe verificări tristeții”? Să poate face politică parlamentaristă în marieră profund dimbovițeană (în sensul în care acest rîu s-ar putea vărsa de-a dreptul în Bosfor și, simultan, în „Donul liniștit”); se poate face politică „de idei”, incriminată deja ca dantelărie de prost gust; se poate face, însă, și o politică a istoriei, abstrasă din timp, esențializată de fecunditatea pestilențială a cangrenei din care irumpe ca dintr-o „matrice stilistică” a **re-bours**: „Acceptarea istoriei mi se pare cel mai mare eroism. Pentru cine a avut o singură dată presimțirea veșniciei, viețuirea în timp, cu farța și cu oamenii, este o concesie pentru care nu există răsplată pe pămînt”.

Istoria presupune, și nu doar pentru Cioran, un universalism al spiritului, ca și un internaționalism al valorilor materiale ale civilizației. Exemplele produse de Cioran sînt Faust — ca **valoare** — și, respectiv, masivul export american de **bunuri**. Contradiția dintre cei doi termeni este evidentă și din ea ar putea fi dedus „marxismul” oricărui final de cultură, iradierea sa internaționalistă, „stadiu de agonie istorică, de sterilitate spirituală”. Profetia din 1937 se aplică în timp, cu o dureroasă exactitate, deceniilor de cotropire comunistă a României.

Dureroasă? Tragismul acestei perioade de obscurantism reprezintă o lovitură mai mult decît oribilă pe care istoria i-a dat-o celui ce a visat **schimbarea la față a României**...

Dar, să nu-mi depășesc obiectul analizei — eseurile de tinerțe din periodice — și să remarc luciditatea cu care tinărul Cioran prefigurează o altă dramă politică a contemporaneității și anume naționalismul. Criticînd cosmopolitismul, izvorînd din complexul de inferioritate reiterat de cultura noastră de-a lungul ultimelor două veacuri, și europenismul artificial insuflat mai cu seamă pe filieră... franceză, el va postula: „**Absolutul** național este un opiu, de care ne servim unii pentru a ne înmormînta luciditățile, alții pentru a-și valorifica instinctele. În alte epoci existau alte **soluții**. Acum n-avem la îndemînă una mai bună decît națiunea”.

Politica, aidoma moralei, religiei și culturii, face ca omul, pe măsură ce „devine mai **prezent** în lume, din aceea se îndepărtează mai mult de esența sa”.

Cioran a fost întotdeauna acuzat că s-ar fi retras din lume, că ar fugi de oameni. Dar, pentru el, vitalismul filozofiei și lupta politică nu constituie decît chipuri machiate ale fugii de sine. Dantelă drapînd vidul interior. „Înșelarea prin acțiune” — prin **acțiune** înțelegînd aici acel fals care împinge la denaturarea originarului uman, vibrînd numai prin pulsuniile sale iraționale; de fapt, **acțiunea** este sinonimă în acest context cu pragmatismul mărunț, inacceptabil prin meschinăria și unilateralitatea sa.

„Spaima de ireal e motivul ultim al artului. Căci orice actualizare ne umple de iluzia existenței. Cînd actul e reversibil, frecvența lui ne seduce, ne orbește și ne împiedică astfel să știm că e o înșelăciune. Nimic nu e mai întărit decît să aderi la o ficțiune...” Iar Cioran, înainte de a fi, E. M. Cioran, știa deja să renunțe și la acest ultim paleativ creștin, refuzîndu-și dumnezeirea, îndreptățită de chiar satanismul demiurgic sale paradoxale.

Dan-Silviu Borescu

10 ani la „Sburătorul“ (II)

În vara lui 1934, Lovinescu i-a dat, în Fălticeni, tinărului romancier Mihail Serban, premiat de Editura Adevărul, fălticenean și el, un interviu, din care spicuiesc: „ca de fiecare dată mi-a vorbit cu entuziasm despre cenaclu și despre proaspăta achiziție făcută într-un talentat tinăr D. St. Rădulescu“, remarcă total neașteptată pentru mine.

După apariția interviului-reportaj în ziarul **Dimineața**, la 10 decembrie 1934, a apărut și romanul **Mite** pe care Lovinescu mi l-a oferit cu următoarea dedicație: „Domnului D. St. Rădulescu, cu simpatie literară și personală. E Lovinescu 16 dec. 1934“.

Apariția romanului **Mite** a prilejuit numeroase cronici, notițe etc., pe care Lovinescu le urmărea cu aviditate, fiind citite de el sau de alții în ședințele duminicale. Era surprinzător cât interes ar corda un om atât de deosebit părerii oricui asupra lucrării sale. Mi-aduc aminte că până și o cronică din revista **Sănătatea** ne-a fost citită.

Era surprins, nemulțumit și îndurerat că prietenul său de douăzeci și cinci de ani, cu care hoinărise prin Paris, Victor Eftimiu, nu-și manifestase în nici un fel interesul pentru **Mite**. Mult timp după apariție, i-a trimis o scrisoare din Paris, în care-i vorbea numai de deficiențe și pe care ne-a citit-o, comentind-o acru, cuvint cu cuvint.

Cam prin acel timp venise, nu eram acolo, **Geo Bogza**, „înalt și flexibil, ca o trestie“, după cum spunea Lovinescu, ale cărui scrieri din **Vreamea** le aprecia în mod deosebit. **Ioachim Botez**, căruia tocmai îi apăruse **Insemnările unui belfer**, poetul **Virgil Cheorghiu**, care-și vopsise părul în roșu. În 1930, pianistul de deosebită sensibilitate, solist, mai târziu al **Flarmonicii bucureștene**, cînta în orchestra restaurantului din subsolul palatului **Tinerimea Română**, din **B-dul Șchitu Măgureanu 2**, unde mincau studenții înstăriți, la prinz și seara, în abonament de 2.000 lei lunar.

În afara lui **Octav Șuluțiu** nu am văzut pe nici unul din criticii zilei la **Sburătorul** **Pompiliu Constantinescu**, ori de câte ori îl vedeam la el acasă sau în **Vreamea** se interesa de ceea ce se întâmpla acolo.

Erau unii, mai vechi sburătoristi, care veneau o dată să citească ceva și apoi nu mai dădeau nici un semn de viață. Așa într-o duminică, **George Silviu**, bărbat înalt, frumos, cu morgă, ziarist, ginerele unuia din proprietarii magazinului **Galeria Lafayette**, a citit ca un actor, sigur de el și de milioanele soarelui, din volumul de poezii recent apărut **Paisie psaltu!** și nu așezat pe fotelul tradițional, ci pe un scaun, cu spatele la ferăstrău ca să ne aibă pe toți sub stăpînire privirii lui...

Într-o după-amiază a venit și **S. Benvenisti**, fostul editor (**Ed. Ancora**) care publicase mai multe din cărțile lui Lovinescu, un bătrinel căruia i se citea pe față bunătatea și admirația pentru maestrul Lovinescu s-a sculat de la birou și l-a primit cu multă simpatie.

În preajma încheierii anului școlar sau a examenului de bacalaureat soseau amatorii de intervenții, care, scuizindu-se că nu vor să deranjeze, rămăneau în vestibul. Lovinescu ieșea acolo, apoi ne împărtășea motivul vizitei.

Wolf, reprezentantul editurii „**Adevărul**“ venea aproape regulat să urmărească noile talente sau noile opere ale scriitorilor mai vechi.

I. Peltz a organizat o masă la **Iancu**, în **str. Olteni**, cu mititei, fripturi și alte specialități specifice cartierului, pentru aproximativ treizeci de sburătoristi, cu ocazia apariției romanului **Mite**. Șuluțiu ne-a spus, celor din jur, nenumărate anecdote deochiate.

Printre poezii sau proză scurtă, am asistat, în multe ședințe, la lectura integrală, făcută de autori a **Logodnicului** (**Hortensia Papadat-Bengescu**), **Actele vorbește** (**I. Peltz**), **O nunță cu bucluc** (**Ion Iovescu**), **Revoluția** (**Dinu Nicodim**).

Tot acolo își citise **Tudor Mușatescu** **Tanțu Vals** și **Eftimiu** piesele, pe vremuri, dînd explicații foarte largi asupra mitologiilor balcanice, după cum ne expunea Lovinescu.

I. Peltz era nelipsit de la ședințele duminicale pe care le anima cu glumele, cu ironiile lui de om mai mult decît cumsecade, bucurîndu-se de simpatia tuturor și în special a lui Lovinescu.

Într-o seară tîrzie de toamnă, am plecat cu el și cu **Bogdan Amaru**, pe jos, vorbind, ba de una, ba de alta. Și eu și **Amaru** îl însoțeam. Noi eram „tinerii“. Eu aveam douăzeci și șase de ani, **Amaru** parcă mai puțin, el era mai în vîrstă, avea... treizeci și cinci de ani, avea două fotițe, de care ne și vorbea, dar era autorul celebru al celui atît de omenesc roman **Calea Văcărești**. Drumul pe care o luase **Peltz** nu era pe **Dudești**, spre **Nerva Traian**, unde locuia, ci ne ducea spre **Lemetru**, dincolo de care locuiau eu. Mă gîndeam că dornic să ne mai vorbească își lungise drumul, dar mă gîndeam și la **Bogdan Amaru**, care n-avea un ban și trebuia s-o ia, pînă acasă, pe jos. Drumul nostru s-a sfîrșit în fața dughenei unui mic croitor, între depozitul de cherestea și restaurantul lui **Mișu Dobrogeanu**, ultima casă de pe **Văcărești**, înainte de **Dimbovița**, unde-l aștepta, deși duminică, croitorul, cu un palton cu guler de blană pe care l-l făcuse.

Peltz l-a îmbrăcat, s-a examinat în oglindă, ne-a cerut părerea, iar demul

Ce durere pentru ochiul nostru să vadă pata de soare liberă, alergînd...

GLOSSĂ

GALB (I)

FAPT

Un om si-a pus în gînd cîteva numere. Ele pot reprezenta ferestre sau pisici sau cărți dispărute din bibliotecă fără să prînz de veste. Dar omul șoptește doar numerele, încet, în gînd...

INTERVENȚIE

Aroganța macului într-un lan de griu. Omul care stă pe malul apcii îl întreabă pe cel care iese din apă: Cît e ceasul, domnule? Acesta îi răspunde: Abia a trecut un deceniu de la eclipsă!

POEM

Acolo unde esti este și panica. Ai datoria să întîmpini seara aceeași în același loc pe același perete. Observi că plouă doar atunci

cînd apa se imputinează îngrijorător.

GALB (2)

FAPT

Pe inserat e ca dincolo de o fereastră. Nu ești sigur dacă vezi sau ești văzut. Ploaia udă doi copaci. Scrii pe o hirtie fraze pe care le uiti.

INTERVENȚIE

La marginea pădurii, după o căpîtă de fin, aștepta un orb. Pe drumul din preajmă se apropia o căruță. O roată a căruții s-a desprins, a trecut în goană pe lîngă orb, acesta a întins mina și a văzut cum roata îl striveste degetele. Mina îi sîroia, dar el urmărea cu privirea cum roata se pierdea în pădure.

POEM

Între zăpadă și acoperis între umbră și caldarim. Din cîte oase e făcută piatra? Din spiritul cîtor ființe e făcut timpul? Biciul priveliștii pe cine pedepsește?

Constantin Abăluță

gri cu care venise îmbrăcat, destul de gros pentru a trece iarna cu el, l-a rugat pe **Amaru**, uluit, să-l încerce, să vadă dacă l se potrivește. Aceasta este povestea paltonului lui **Amaru**.

Într-o discuție despre **Mihail Sadoveanu**, **Peltz** povestea cum, după o vinătoare, la masa din pădure, participanții nu se mai săturau să admire peisajul. Singurul care-și vedea de mincare, era **Sadoveanu** fără o privire măcar pentru ceea ce-l încînta pe mesen. Același peisaj a fost evocat magistral, mai târziu, de **Sadoveanu** într-una din scrierile sale.

Cu această ocazie Lovinescu ne vorbea despre rarele relații pe care le avusese cu **Sadoveanu**, în fața căruia se simțea intimidat.

Peltz se împrietenise cu **Dinu Nicodim**, căruia, odată, i-a trimis, din cafenea **Capșa** unde se găsea, o telegramă, la hotelul **Capșa**, deasupra cafenelei, unde locuia acesta.

Tot la **Capșa**, pus pe glume, spunea „Ferți-vă de mine, sint agent al Siguranței“, vorbe de pe urma cărora a făcut opt ani de închisoare comunistă. Era o biceul, pe vremea aceea, ca mulți cetățeni să figureze pe un stat de salarii la **Primărie**, la **C.F.R.**, la **Salubritate**, la **Prefectura de Poliție**, la **Siguranța Statului**, la **ministere** etc., fără să presteze vreo muncă. Era un mijloc de ajutor permanent pentru protejați, de subvenție, în cazul lui **Peltz**, ca să-și vadă, fără grija zilei de mîine, de scris.

Profesor, pe vremea aceea, la liceul **Mihai Viteazul**, numai profesor de liceu!, Lovinescu nu accepta la cenaclu elevi de liceu. Făcuse o excepție, îmi spunea, cu **Ion Călugăru**, care venea, în fiecare zi, de la patru după-amiaza, împiedicîndu-l să lucreze, ca mai târziu să-l înjure peste tot.

Foarte mulți dintre cei care trecuseră pe acolo, luau apoi atitudine împotriva lui, fie birfindu-l verbal, fie publicînd notițe ironice prin ziare, prin reviste. Unii făceau farse telefonice.

Într-o ședință duminicală, a zbirniit telefonul în sufragerie și o voce disperată, după ce s-a asigurat că telefoncază la **Sburătorul**, a întrebat dacă nu sint acolo doi sugari fugiți de la **Leagănu Sf. Eca-terina**.

constantin acosmei

Foaie de internare într-un spital

(foșnetul acesta frînt dezacordat cu rezonanță putredă nu este — așa cum crezi tu în fiecare noapte cînd te întinzi pe dormeză — nu este clămpăniul arcurilor rupte ci însuși valsul destins al inimii tale dacă ai cunoaște aceasta nu te-aj mai întoarce acum spre mine avînd încrustată pe față transcrierea fonetică a fericirii).

Moarte pe brînci

(singlele fierbinte curge la un robinet și singlele rece la celălalt

de la o foarte mare înălțime această asurzitoare cădere de sînge răsună pînă și în ochii unui ciine cînd își întoarce capul din alergare după călugării care hoinăresc prin oraș numai singlele meu își roade unghiile ca un lucrător de la salubritate).

Destin

(„totuși mina asta trebuie tălată cumva sau las-o să-ți umble prin cărți și o să se prostească pînă la urmă căci prea e riscant să ciștiți toate pariurile cu frumusețea“

între desăvîrșirea mea și bubele mari ca niște mingi minunate ale hunicului meu necredinciosul omul treaz crede că ar mai trebui bătut încă un cui).

Provocare la dimineață

(inima mea tremura de o bună bucată de vreme într-o dimineață m-am gîndit „uite mi-am spălat inima cu hipoclorid pînă s-a făcut iar galbenă și frumoasă“ nu mai tresar cînd îmi scot

termometrul de sub limbă și în locul mercurului ride singlele meu tot hoinărind așa prin ogradă am tăiat calea unci pisici).

Sfîrșit de noapte

(ultimul gest optimist — intru în baie stau în apa fierbinte și aproape îmi amintesc dracii pictați în bisericile din Moldova cu chipul pe pîntece o spumă subțire se sparge în singlele meu și oasele au început să mă înțepe — chiar așa baț cu ștreangul în apă mă prăpădesc de urît în altă zi călătoream prin venele tăiate ale orașului luam o castană în palmă și mă gîndeam la podișul Tibet).

Ziua într-o cameră mobilată

(ochii care nu se văd se uită la mine și dimineața aceasta pare o șerpoaică urcîndu-se îndeminatecă într-un salcîm bintuie schelete metalice prin oraș dar nici o femeie nu vine să arunce o halcă de carne peste hirtiele mele nici cîinele Zabeu nu mai vine la noi mă acopăr cu o șenilă mă gîndesc — „de prea multă vreme nu am mai cunoscut

eliberarea unei ore de oboseală“ ochii care nu se văd se uită la mine fără să mă poată vedea).

Epilog

(cel care scrie nădăjduiește în taină să adune în virful peniței niște scamă albastră să-și oblojească rănile negre

cu privire ascult povestesc mă străduiesc să păstrez și să sporesc în mine golul ce mărginește lumea).

Tîrgul de oale

după Ziua Treimii, simbolică sărbătoare a creștinătății, calendarele bisericești înscriu, prin consacrarea unei tradiții de mai veche sorginte, **pomenirea morților** — în simbăta de dinaintea Rusaliilor. Cu multe zile înainte, piețele și oboarele din așezările României, mai ales cele din vechiul regat, se umplu de piramidele negustorilor de oale și străchini. Vocile pămîntului prind a vibra în lumină sub pozoaba smalturilor, formele se desfac în volume și florilegii decorative de o varietate mereu surprinzătoare, miinile caută febrile obrazele aspre sau catife-late ale vaselor de lut.

Este, la aceste sărbători ale spiritua-lității populare, un amestec de mister păgîn și devoțiune religioasă, cu rădă-cini aflate în zorii civilizației ce s-a în-firipat pe aceste meleaguri. Nu este nici un secret pentru nimeni, că arta ceramicii a avut la noi o îndelungă și temeinică tradiție. Și, un amănunt foar-te semnificativ, aici s-a manifestat una dintre cele mai originale „școli” de mo-delare a lutului din arealul carpato-balcanic, fără ca generațiile succesive de creatori să-și piardă ingenuitatea și prosepșimea. Ea este vie și astăzi, fi-ind un fenomen cultural durabil și cre-dibil, ce nu a putut fi îngrădit nici măcar de sincopele mistificărilor pro-letcultiste. Oamenii au continuat să respecte, să țină aceste sărbători în o-biceiul locului, singurul care a alimen-tat și curajul și harul atît al făuritori-lor de frumuseți ceramice, cît și al cum-părătorilor. Ceea ce este extraordinar, e că tîrgurile de oale își păstrează și acum, în mare măsură, caracterul spon-tan și patriarhal. Nici tehnicile și teh-nologiile de prelucrare, modelare și de-corare a lutului nu s-au schimbat prea mult. Meșșugul în sine își menține și astăzi aproape nealterată amprenta manufacturieră, în sensul nobil al no-șunii, spontaneitatea creativă deținind un loc de prim ordin în „cultura” ce-ramicii românești. Toată zestrea de motive și de tehnici specifice a fost preluată prin transmiterea directă, o-rală și manuală, a meșșugului. Gra-duț de implicare subiectivă al creato-rului este decisiv, produsul artistic a-flat la capătul acestui drum inițiativ fiind marcat de tenta originalității vi-zionii și a instinctului plastic al meș-terului olar.

În acest domeniu, libertatea creato-rului popular este mult mai evidentă ca în celelalte brânse ale producției ar-tizanale. Materialul în sine îngăduie a-ces-te libertăți, deși varietatea motive-lor decorative, evoluția criteriilor plas-tice nu poate fi alta decît cea pe care o condiționează magma de lut supusă canonului creativ. Nu deținem prea multe vestigii ceramice (raportat la marile depozite aflate în bazinul cul-turilor mediteraneene, de exemplu), dar acelea care sînt atestă constanța priceperii artistului popular al dife-ritelor epoci în a îmbina virtuțile ritua-le cu cele utilitare și acestea amîndo-ua cu cele estetice. Toate acestea, ex-primate unitar și într-o viziune domi-nată de esența unor crezuri existen-țiale lapidar formulate, fără tentația metaforei, pe care o regăsim în alte genuri ale creației folclorice, dar cu o remarcabilă capacitate de sintetizare a conceptelor și reprezentărilor în planul formei. Chiar și cînd sînt destinate u-nor funcții rituale (cățuie, sfegnice, ur-ne, felinare, candelă, figurine), obiec-tele din ceramică ale țaranului român,

au o accentuată încărcătură de domes-ticitate. Pentru că cele mai multe din-tre aceste obiecte sînt menite **cultului casnic**, de familie și nu incintelor sa-cre din biserici și minăstiri. Iar atunci cînd asemenea obiecte au pătruns și dincolo de vatra locuinței țărănești, ele au conferit întregii ambianțe în care au fost strămutate același aer de inti-mitate domestică.

Dar, dincolo de orice înțeles, **Moșii de vară** ne domină existența și ne ani-mă peisajul interior în aceste zile toc-mai prin frenetica ofensivă a smalturi-lor colorate, care a cucerit pietele sa-telor și orașelor. Meșșeri, mai mari sau mai mici, din Marginea, Gheboala, Pisc, Hurezu, Biniș, Corund, Tansa, Ku-ti-Neamț, Vama, Oboga și din atîtea alte vetre ale lutului măiestru modelat și împodobit, ne înveselesc ochiul și ne luminează spiritul într-o plină de tîlc mișcare a boțului de pămînt de la vii la morți și înapoi la vii; aidoma infinitului cosmic din care ne tragem seva.

Corneliu Antim

muzica

„Desen” melodic și „culoare”

transpunerea, aparent abuzivă, a celor doi termeni fundamentali din plastică în muzică poate fi descrisă ca o proiecție a realului în „imaginar”. Pun ghilimele pentru că imaginarul din sunet are în el realitatea sa fizică. Celibidache, muzicianul-arhitect ar fi nemulțumit de distincția făcută; el „vede”, chiar, profilul/conturul unei linii melodice în sușurile și coborșurile ei. Acceptînd ideea, rămîne însă de arătat imposibilul: cum se „închide” linia. Căci astfel ia naștere desenul. Prin de-limitare. Cînd vorbim deci despre o temă bachiană în formă de ogivă (si-metria ascendent-descendent), facem doar o sugestivă „transpoziție” din ar-hitectura barocului.

Dacă două sunete configurează ce-lula melodică, două „surse” diferite ne dau celula cromatică. Chiar dacă în polifonia Renașterii se vorbește despre sunetul „alb” (nonvibrat), e imposibil de imaginat muzica în afara culorii (timbrului). Ar fi interesant de urmă-rit o istorie a apropierei (variabile în timp) de ea.

Bach — arhitectura sunetului. Formă. Lipsa notării instrumentului în lucră-rile ultimei perioade de creație (Ofran-da muzicală, Arta fugii, Variașunile Goldberg) sugerează o autonomie a muzicii față de culoare.

Mozart — culoarea ca energie pură a melodicului.

Beethoven — maestru al „perspec-tivei”, al umbrelor și luminii, deci. Gîndește în spațiu și culoare.

Wagner (în preludiul la Aurul Rinu-lui) — prima „frescă” sonoră antici-pînd, parcă, *Farben-ul* lui Webern.

Debussy — volubilitatea „gri-urilor”.

Webern — „șlefuirea” sunetului pînă

la doar reflexul culorii. („Iar ca sen-timent, un cristal”).

Conștientizarea „uneltelor”, „desacra-lizarea” lor, destructurarea (asemănă-toare celei a textualiștilor, în literatu-ră) au făcut ca interesul creatorilor contemporani să crească (uneori exce-siv și în dauna întregului) pentru a-cestă cordonată a artei sunetelor. Fi-zica a descoperit un teritoriu pe cît de fertil, pe atît de primejdios în „seduc-țiile” sale.

Paradoxal însă, cea mai „redutabilă” achiziție a timpurilor moderne, sinteti-zatorul, prin artificialitatea sa, ne apa-re tot mai mult ca o **distanțare** față de efectul culorii. Ceea ce la clasici (în sens larg) era **descriere** (nu literar-pro-gramatică), la contemporani tinde să devină **scriere** (text).

Afect și „distanță”.

Culoare sau doar reflex al ei. Aș spune că după experiența îndelungă a culorii, mulți compozitori contemporani caută să redescopere „li-nia”, „desenul” fundamental. Arheti-pul. Așa se poate, cred, explica și re-vendicarea insistență de la Bach.

Valentin Petculescu

tele-imaginea

La noi se circulă pe stînga

Într-un interviu, „convorbiri de duminică”, domnul Ion Țiriac își ex-prima dacă nu nemulțumirea măcar tristețea că în România, deși normal ar trebui să se circule pe dreapta șoselei șoferii își conduc autoturismele pe par-tea stîngă a șoselei. Iar dacă încerci să-i depășești, pur și simplu te înjură. Domnul Țiriac, serios investitor în eco-nomia de piață a României dorea, pro-babil, să ne sugereze că totuși ceva nu merge cu noi, românii, că este ceva în neregulă cu modul nostru de a fi și acest mod de a fi ar trebui schimbat. Cum s-ar spune, mentalitatea romă-nească este la ora actuală una dintre marile piedici puse în calea programu-lui guvernamental de decolare spre un viitor luminos.

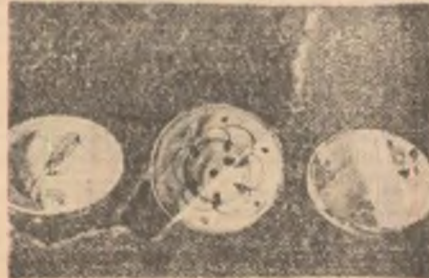
Observația domnului Țiriac are o bază reală. După cum foarte real este faptul că inițiativa filantropică a dom-niei sale de a construi un cămin pentru copii orfani la Brașov trenează datorită „liberalizării” costurilor materiale de construcție. Am înțeles că un fel de căsuță cu patru camere, în care să tră-iască acești sărmani copii, atinge acum incredibilul (pentru domnul Țiriac, in-credibil) cost de peste un milion de lei. „La costul ăsta construiesc mai bine la Salzburg” declară marele nostru spor-tiv de performanță. De ce la Salzburg și nu la Iași unde un apartament cu 4 camere la bloc costă un milion și două sute mij de lei, preț anunțat într-o sua-vă emisiune T.V. chiar în aceeași zi cu amintita „Convorbire de duminică” realizată de Emanuel Valeriu ?!

Domnul Ion Țiriac ne spune că, la ora actuală, România are cele mai per-misive legi pentru investitorii străini. De ce nu vin acești mari rechini ai pro-

ductiei și finanțel internaționale în ape-le economiei românești, dacă s-ar pu-tea bucura de avantajele cele mai clare în această zonă a Europei ? Pentru că, ne spune domnul Țiriac, marii inves-titori sînt înspăimîntați de copiii vaga-bonzi din Gara de Nord și de starea handicapărilor. Noi sîntem gata să-l credem. Probabil că președintele Iliescu crede la fel, altfel nu s-ar fi grăbit să ia în grijă unele orfelinate. Iar dacă noi îl credem, atunci îi rugăm pe dom-nul Țiriac să ne creadă și el pe noi, cînd îi vom explica de ce în România se circulă pe stînga. Pentru că, atenție, partea dreaptă a șoselei e plină de gropi de atîta circulat pe ea. Șoselele romă-nești, din păcate, îl vor duce la fal-i-ment pe domnul Țiriac sau la un mare succes financiar. Deschizînd cel mai mare Service, din zonă, Mercedes tre-buie să s-a gîndit că acest tip de ma-șină va avea necazuri multe pe șose-lele noastre și Service-ul va avea o bogată clientelă. Sau nu va avea deloc, pentru că nimeni nu va reuși să vîndă Mercedes în România, din cauza șose-lelor.

Cît privește înjurătura șoferească, putem să-i spunem domnului Țiriac că s-ar putea să vină de acolo că, încercînd să depășească, domnul Țiriac, în-călca prevederile legale privind viteza maximă admisă șoferilor autohtoni. Așa că, pînă nu asfaltăm șoselele și pînă nu schimbăm legile pentru ro-mâni, vom circula pe stînga, înjurînd.

Eugen Uricaru

Luceafărul

O carte document

Lena Constante a văzut cu ochii minții și ai sufletului ceea ce un om nu trebuie să știe și să vadă. Nu a fost singura care a trecut prin experiența dramatică a închisorii, dar a fost unica femeie din România care a suferit opt ani de reclusiune totală, fiind implicată, fără voie și fără nici o vină, în procesul Lucrețiu Pătrășcanu. Un proces pregătit timp de cinci ani prin anchete diabolice pentru ca, la capătul a numai șase zile, să se dea verdictul necruțător pentru Lena Constante: douăzeci și doi de ani de închisoare, din care doisprezece ani pentru crima de înaltă trădare și zece — pentru acțiune contrarevoluționară.

Cartea Lenei Constante, scrisă direct în limba franceză și publicată la Paris în 1990, la editura „La Découverte”, intitulată „L'évasion silencieuse. Trois mille jours seuls dans les prisons roumaines” (Evadarea tăcută. Trei mii de

Lena Constante
L'évasion
silencieuse

La Découverte

zile singură în închisorile românești), este expresia unui efort sufletesc de a comunica lucruri și experiențe greu de comunicat.

„Evadarea tăcută...” pare a se institui mai degrabă ca expresie a aceluși „Dixi et salvavi animam meam”, căci, deși este o mărturie, un jurnal de închisoare și, nu în ultimul rând, un roman, valoarea documentară mi se pare deosebit de importantă pentru acele vremuri.

„Am fost condamnată la doisprezece ani închisoare. Procesul a durat șase zile. Ancheta cinci ani. Deci, am executat deja cinci ani de închisoare. Singură. Într-o celulă de 5 m², 1827 de zile, 43 848 de ore. Într-o celulă în care fiecare oră are în mod inexorabil 60 de minute, fiecare minut 60 de secunde. Una, două, trei, patru, cinci, secunde. Șase, șapte, opt, nouă, zece secunde. Mii de secunde, sute de mii de secunde.

Am trăit singură, în celulă 157 852 800 de secunde de singurătate și teamă... M-au condamnat să mai trăiesc încă 220 838 400! Să trăiesc sau să mor”. Este fragmentul cu care începe cartea și care este revelator pentru stilul întregii lucrări. Autoarea stă sub povara timpului, acest Cronos ce-și devorează fiul secundă după secundă, zi după zi, an după an areșt dușman prin însăși reversibilitatea sa distructivă asupra personalității umine redusă într-un astfel de loc la nevoile primare prin frig, că, frig, foame, mizerie. Leit-motive nu numai ale cărții ci, ale unui regim inuman și aberant care a aruncat după gratii întregul popor român.

Evadarea care se petrece dincolo de gratii este de fapt o rezistență a spiritului prin spirit, realizată printr-o dedublare. Din bogăția minții și a sufletului său Lena Constante își creează o lume aparte, locuită de Baudelaire, Verlaine, Francis Jammes, etc... (ale căror versuri le traducea în minte, în absența hirticii și creionului), lume la care anchetatorii, gardienii, toți acei vinători de suflete nu mai pot avea acces. În lumea poeziei ea a descoperit acel filon prin care a dominat curgerea fără sens a timpului, prin care a reușit să supraviețuiască și chiar să fie, uneori, fericită.

„Evaziunea nu este un lucru ușor. Nu am reușit să o învăț decît puțin cîte puțin...”, mărturisește Lena Constante. A învățat-o de-a lungul celor cinci ani de anchetă și după aceea, timp în care, soluția pe care o împărtășise Soljenitșin pare a-i fi fost benefică: moartea asumată, consimțită. Căci Lena Constante a consimțit să moară pentru a putea trăi. „Totuși, centrul lumii, eram eu. Această lume nu exista în jurul meu, pentru mine, decît pentru că eu luam cunoștință de ea. Acceptînd-o nu eu eram cea care o făceam reală? A-i ac-

cepta realitatea însemna în același timp a-mi accepta suferința. Aveam nevoie să o neg din nou pentru a trăi... În aceeași ascunzătoare, în timpul orelor fără sfîrșit, am luat cunoștință de dualitatea mea”.

Abia către capătul drumului, demersul sufletesc al acestei evaziuni îl întilnește pe Dumnezeu. Bizar la prima vedere, fenomenul este explicat prin acea legătură cu ființele umane care a permis marilor probleme ale existenței să-i acapareze spiritul.

Eroina cărții nu-si judecă anchetatorii. Uneori le justifică comportamentul. „Un sârman exemplar al mizeriei umane. A-l denunța înseamnă a-l distruge”, afirmă despre un gardian. Căci dacă unii sînt capabili de sentimente umane, cei mai mulți reprezintă exemplare denaturate ale speciei umane, prin exacerbarea bestialității ce rezidă în ei. Cruzimea lor ajunge pînă la a distruge cuiburi de rindnică, a tăia saleșimi și a arde iarba numai pentru a nu fi văzute de deținutul politic. „Nici un fir de iarbă, plantă, tulpină, frunză, mugur, floare, tufiș și copac nu are dreptul să apară, să crească, să înflorească sau să facă fructe sub ochii unuia deținut politic. Dacă se întimplă contrar regulamentului, el este pedepsit la moarte.

Iarba care creștea printre pietrele din curte fusese arsă... sub kilogramele de sare. Ofițerul asasinase fiecare fir de iarbă, fiecare floriceică minusculă... Ce lege din lume pedepsește aceste crime?”.

Cartea Lenei Constante pune cititorul în fața ororilor, minciunii de care a fost capabil regimul comunist, regim în care selea de putere, a cărui victimă a fost însuși L. Pătrășcanu, comunist convins, a născut monștri.

Virginia Stănescu

EUGEN IONESCU

DE CE SCRIU

Unul din motivele principale pentru care scriu, fără îndoielă, este spre a găsi miracolul copilăriei mele, dincolo de cotidian, bucuria dincolo de dramă, prospețimă dincolo de duritate.

...Teatrul cărților mele, toate piesele mele sunt o chemare, expresia unei nostalgii: caut o comoară scufundată în oceanul pierdut al tragediei istorice. Sau, dacă vreți, înseamnă lumina pe care o caut și mi se pare uneori că o regăsesc.

...Scriu în beznă și îngoasă avînd din cînd în cînd celerajul umorului. De cele mai multe ori, aceste imagini de lumină, repede stinse, sau, dimpotrivă, ajungînd firese la capătul drumului, n-au fost voite, ci găsîte. Sau atunci — dacă n-au fost prevăzute conștient — aceste imagini mi-au apărut în vise (adică în piesele de teatru sau în proza mea am simțimîntul că etectuez o explorare biblică în noaptea, într-o pădure întunecoasă: nu știu unde voi ajunge sau dacă voi ajunge undeva).

...De fapt, sunt în căutarea unei lumi redevenită castă din lumina paradisiacă a copilăriei, a gloriei primei zile, glorie neîntinsecată, univers pur ce trebuie să-mi apară ca și cum s-ar fi ivit chiar atunci. Înseamnă ea și cum aș vrea să asist la crearea lumii înainte de căderea în păcat: iar acest eveniment îl caut în mine însumi, ea și cum aș vrea să ure din nou cursul istoriei prin personajele mele care sunt un alt eu — însumi, care mi seamănă — în căutarea conștientă sau nu a luminii absolute.

...S-a spus adesea că vorbesc mult de îngoasă mea. Cred mai degrabă că vorbesc de îngoasa umană pe care oamenii caută s-o înlăture prin mijloace nepotrivite zăcîmîndu-se în cotidian, în pielea sau în nenorocire, sau se înșală, eluștrîți cum sunt în imensa istorie, și ale politici, ale exploatarelor, represiuțiilor și războaielor. Copilărie și lumină se reîntînesc, se identifiică în spiritul meu. Tot ce nu-i lumină înseamnă îngoasă, tenebre. Scriu pentru a regăsi această lumină și a încerca s-o comune. Această lumină se află la frontiera unui absolut ce-l pierd și-l regăsește. Înseamnă de asemenea umirea. Mă văd în fotografiile mele de copil, cu ochii rotunzi, uluit de a exista. Nu m-am schimbat. Uluirea primordiale mi-a rămas.

Și acum, pentru a-mi depăși îngoasele, stau ca și cum aș fi în afara lumii și privesc atent, ca și cum aș vedea-o pentru întia oară, ca în prima zi a conștiinței mele.

Mi se întimplă atunci, uneori, să fiu cuprins de bucurie. Cînd umirea e în culmea ei, atunci nu mă mai îndoiesc de nimic. Am certitudinea că am fost născut

pentru eternitate, că moartea nu există și că totul înseamnă miracol. O glorioasă prezentă. Sunt recunoscător de a asista la această Manifestare și de a participa la ea. Și fiindcă particip la această Manifestare, particip la toate Manifestările Divinității, veșnic. În aceste clipe, dincolo de toate nenorocirile și a întregii îngoase a lumii, sunt sigur că exist pe deplin, în adevăr conștient.

Da, scriu mai ales pentru a-mi exprima umirea. Dar bucuria în umire nu există toldeaua sau mai degrabă ajung rar să fiu suficient de umit pentru a obține acest mod de bucurie sau extaz. Cea mai mare parte a timpului cerul este sumbru, cea mai mare parte a timpului trăiesc în îngoasă, obișnuința îngoasei și obișnuința. Declanșarea ce face ca totul să se lumineze se produce rar. În-cerc să-mi amintesc, încerc să mă agăț de miracolul luminos; uneori reușesc, dar o dată cu vîrsta este din ce în ce mai anevoios. Anii de istorie personală sunt ca veacurile tumultuoase, nenorocite, demoniace ale istoriei universale. Un Papă tumultuos, ea și cum erau amintirile, ea și cum era memoria lumii, care mă desparte și ne desparte de început. Trăim obișnuindu-ne cu îngoasa și nenorocirea și dacă observ uneori că lumea este o sărbătoare, știu de asemenea, ca voi toți ceilalți, că ea înseamnă nefericire. Evenimentele istoriei împiedică violent bucuria și umirea. Ce să faci pentru a depăși aceste realități îngrozitoare ale răului istoric actual, ale crimei și să ajungi, dincolo de toate acestea, la porțile misterului, la conștiința miracolului existențial?

A fost mai întia umirea primordiale: luarea de cunoștință a existenței, o umire ce aș putea-o numi metafizică, o umire în bucurie și lumină, o umire pură fără judecată asupra lumii, o umire ce n-o regăsește decît în momentele de har care sunt foarte rare. O a doua umire este greafată pe prima. O judecată umită, constatarea că există răul sau, mai simplu, că lucrurile merg rău. Constatarea că răul există în mijlocul nostru, că ne roade, că ne distruge, răul ne împiedică să luăm cunoștință de miracol. Este — ca și cum răul nu face parte din miracol, este cotidian, o hrană zilnică! Bucuria de a exista fiind înăbușită de nenorocire, copleșită.

De asemenea, e inexplicabil că existența condițională de acesta, lată mare enigmă.

...Vreau să afirm pur și simplu că în măsura în care sunt scriitor, nenorocirea universală este treaba mea personală, intimă. Trebuie să străbat răul pentru a atinge, dincolo de rău, nu fericirea, ci o bucurie trecătoare.

...Socoteam enigma existențială acceptabilă, dar nu misterul răului. Acesta este cu atît mai inacceptabil întrucît răul înseamnă legea și ființele nu sunt răspunzătoare de existența lui. Este de-ajuns

să privești în jurul nostru, să citești ziarele pentru a ști că binele este cu neputință. Dar este de asemenea de-ajuns să privești o picătură de apă la microscop pentru a vedea că celulele, că ființele microscopice nu fac decît să se infurte, să se ucide reciproc, să se devoreze reciproc. Ceea ce se petrece în infinitul mic se petrece la toate eşaloanele de mărime universală.

Este deja derutant și tragic de a fi „înghesuit” între naștere și moarte, dar de a fi obligat să ucizi și să fii ucis este inadmisibil. Condiția existențială este inadmisibilă.

...A nu putea să imaginezi infinitul este infirmitatea noastră fundamentală. Nu știu nici eu ce facem. Suntem obligați să facem lucruri ce nu le înțelegem, de care nu suntem responsabili.

...Ucidînd pe alții, ne ucidem pe noi înșine. A trăi dincolo de bine și rău, a considera un lucru dincolo de bine și rău, cum voia Nietzsche, este cu totul peste puterile noastre. El însuși a înnebunit de milă vînd un cal bătrîn prăbusindu-se și murind. Asadar, există mila, nu Eros, ci Agape. Însa caritatea este un har, un dar.

O singură leștre poate exista. E în adevăr întâmplarea, umirea în fața faptului existențial.

...Să trăim totuși în umire în măsura în care ne este posibil. Bogăția creației este infinită. Nici un om nu seamănă cu altul, nici o semnătură nu seamănă cu altă semnătură. Aceasta ne poate ofunda în stuporacție. De asemenea, înseamnă un miracol. În America, oamenii științei moderne au depășit ateismul. Sunt fizicieni, matematicieni, naturaliști. Ei au înțeles că creația are o finalitate, că există un plan, o conștiință ce o dirijează. Fiecare individ nu poate să se fi născut pentru nimic. Dacă universul are o finalitate, individul însuși trebuie să aibă una, la fel ca fiecare particulă a materiei. Aceasta o să treacă. Poate lumea nu-i decît o larsă uriasă pe care Dumnezeu a jucat-o omului.

...Am impresia de a fi trăit intens două simțămînte contradictorii: lumea este, în același timp, minunată și atroce, un miracol și infernal; aceste două adevăruri evidente constituie fundalul existenței mele personale și a operei mele literare... Scriu, pentru a da socoteală despre aceste adevăruri fundamentale, despre aceste probleme absolute. De ce

existența sau mai degrabă cum existența și răul sunt posibile, sau mai degrabă de ce răul se înserează în miracolul existențial?

...Vreau să revin la impulsurile prime care m-au îndemnat să scriu. Voiam să afirm umirea mea în fața existenței: pe urmă, după miracolul existențial, o recare și răul; apoi, în sfîrșit, de-aupra, în „amănuntul” existenței, ideile. Pentru a fi complet, trebuie să adaug plăcerea gratuită de a scrie, bucuria de a născoci, de a povesti lucruri ce nu mi s-au întimplat. Într-un cuvînt, bucuria de a crea, de a adăuga la ce era, lucruri care nu existau — universului un altul sau alte mii universuri. Fiecare scriitor, fiecare artist, fiecare poet nu vrea oare să-l imite pe Dumnezeu, nu vrea oare să fie și el un mic Dumnezeu, care vrea să creeze gratuit, fără motiv, din joacă, din libertate și în deplină libertate?

...Astfel în umirea, în umirea în fața lumii și în bucuria de a născoci, am găsit — conștient, semiconștient sau inconștient — motivele primordiale ale scrisului, ale creației artistice.

...De asemenea, mai există un alt motiv, ușor de ghicit, ce nu a născut numai în întîmpinarea artiștilor, dar și a fiecei ruia din ne noi: a face orice pentru ea lumea pe care am văzut-o, oamenii ce i-am cunoscut, personajele copilăriei și de mai tîrziu, a face orice pentru ea de-a sa să nu fie uitate, pierdute în neant. Se scrie spre a perpetua toate acestea și pentru a te perpetua pe tine însuși, pentru a învinge moartea. Suntem acolo — în scris — cu tablourile, cu muzicile, cu poemele, cu cărțile noastre, în căutarea a ceva asemănător imortalității. Se scrie pentru a nu muri cu totul, spre a nu muri imediat, fiindcă totul dispăre. Și cred că printre toate aceste motive două — sunt cele mai temeinice pentru a scrie: a împărtăși altora umirea, uluirea de a exista, miracolul lumii și a face să fie auzit strigătul neliniștii noastre în fața lui Dumnezeu și a oamenilor, de a face să se știe că am existat. Tot restul e o problemă secundară.

In românește de
Alexandru Baciu

UMBERTO ECO

PENDULUL LUI FOUCAULT

În Piemont

Agliè, savantul escroc și de renume internațional, care vrea să se creadă că e nemuritor și se dă drept contele de Saint-Germain, este de fapt șeful de fact al unei bande de răufăcători care vor să pună stăpînire pe întreaga lume crezînd nebunește într-un Plan cu care Dumnezeu i-a inzestrat pe Templieri să ajungă la împlinirea acestei dorințe.

Lucrînd la editura Manuzio a lui Garamond, unde diabolicii publicau tot felul de elucubrații oculte în vederea descoperirii acestui Plan, Agliè îi ia pe cei trei redactori ai editurii într-o vizită la un castel dintr-un orașel din Piemont, proprietatea unui magnat subjugat de conflagrație, ca să le arate câteva ritualuri inițiatice și oculte din zilele noastre. Capitolele închinete acestei vizite (ca și cele cu ritualurile din Bahia, în Brazilia) sînt caracteristice pentru întreaga carte. Ele arăta nivelul la care arlatania, viclenia și disimularea poate ajunge un grup de indivizi în dorința, dementă și criminală, de a pune mina pe putere, pe de o parte. Pe de altă parte ele arată și în ce măsură poate fi mințită, înșelată, prostită și manipulată mulțimea pentru a sluji puterii, exploatații și distrugerii de fapt a echilibrului universal, distrugerii universului.

Fără să anticipăm prea mult putem spune cititorului că toată istoria aceasta macabră se termină cu niște crime abominabile, a căror lipsă de sens ilustrează ideal condiția omului într-o istorie prin care trece astăzi Terra.

Pentru ilustrarea acestei teme (majore în carte) am topit aici fragmente din capitolele 57 și respectiv 61 din cartea a V-a, GEBURAH.

Am ajuns la orașelul unde, la barul din piața centrală, aveam întîlnire cu Agliè și Garamond...

Am pornit în frunte cu Mercedesul lui Garamond și în coadă cu Renaultul lui Belbo, prin văi și coline, pînă cînd, în timp ce lumina soarelui scădea, am ajuns în fața unei ciudate construcții, cocotată pe o colină, un soi de castel settecentesc, galben, din care se desprindeau, așa mi s-a părut de departe, niște terase înflorite și pline de copaci, plină de viață, în ciuda anotimpului.

De cum am ajuns la picioarele ridicăturii, m-am trezit într-o piațetă unde erau parcate multe mașini.

— Aici ne oprim, ne-a spus Agliè. restul drumului îl facem pe jos...

E ciudat, dar despre tot ce s-a întîmplat din acel moment pînă noaptea tîrziu am amintiri deopotrivă de limpezi și de confuze... (...)

Mi-am regăsit grupul. I-am spus lui Agliè că auzisem pe cineva șoptind despre o reuniune.

— Ah a spus Agliè, sîntem curioși! Dar înțeleg asta. Dacă înaintăm în misterele ermetice asta însemnează că vrem să știm totul. Ei bine, în seara asta va trebui să se săvîrșească, după cîte știu, inițierea unui nou membru al Ordinului Rosa-Croce Antic și Acceptat.

— Se poate vedea? a întrebat Garamond.

— Nu se poate. Nu se cuvine. N-ar trebui. Nu s-ar putea. Dar vom face ca acele personaje din mitul grec care au văzut ceea ce nu trebuia și au înfruntat mînia zeilor. Vă îngădui să aruncați o privire.

Ne-a pus să urcăm o scăriță pînă la un coridor întunecat, a dat la o parte o perdea, și de la un geamlic închis am putut arunca o privire în sala de dede-

subt, iluminată de cîteva găleți cu jar arzînd. Pereții erau tapetați cu damasc brodat cu flori de crin, și în fund se ridica un tron acoperit cu un baldachin aurit. De-o parte și de alta a tronului, plăsmuite din carton sau din material plastic, așezate pe două trepiede, un soare și o lună, mai-degrabă grosolane ca execuție, dar acoperite cu staniol sau lame de metal, firește din aur sau din argint, și de un anumit efect, pentru că fiecare astru era direct luminat de o sursă de foc care ardea. Deasupra baldachinului atrîna de tavan o stea enormă, strălucind de pietre prețioase, sau de cioburi de sticlă. Tavanul era acoperit cu damasc azuriu spuzit de mari stele argintate.

În fața tronului o masă lungă decorată cu ramuri de palmier, pe care era așezată o spadă, și imediat în fața mesei un leu împăiat cu botul căscat. Cîneva, evident, îi plasase o lampă în interiorul capului, pentru că ochii străluciau incandescent și gura părea să scoată flăcări.

La masă sta Bramanti, împodobit cu o tunică roșie stacojie și cu niște odăjdii verzi, o capă albă cu ciucure de aur, o cruce scînteietoare pe piept și o pălărioară de formă vag mitrală, împodobită cu un pană alb și roșu. În fața lui, solemn aranjate, vreo douăzeci de persoane, de asemenea cu tunici roșii aprinse, dar fără odăjdii. Toți purtau pe piept ceva aurit care mi se părea cunoscut. Mi-am amintit de un portret din Renaștere, de un mare nas habsburgic, de acel ciudat cerc de labe afirmînde, agățat la cîngătoare. Oamenii aceia se făleau cu o imitație acceptabilă a Linei de Aur.

Bramanti tocmai vorbea, cu brațele ridicate, ca și cînd ar fi rostît o litanie și cei de față răspundeau din cînd în cînd. Apoi Bramanti a ridicat spada și toți au tras de sub tunică un stilet, sau un cuțit de tăiat hirtie, și l-au ridicat

în sus. Și atunci Agliè a lăsat să cadă perdeaua, văzuserăm prea mult.

Ne-am îndepărtat (cu pas de Pantera Roz, cum a precizat Diotallevi, excepțional informat în lumea contemporană) și ne-am întors în grădina gîfîind ușor. Garamond era uluit.

— Dar sînt... masoni?

— Oh, a spus Agliè, ce însemnează masoni? Sînt adepții unui ordin cavaleresc care se trage de la Rosa-Croce și indirect de la Templieri.

— Dar toate astea nu au de-a face cu masoneria? a întrebat mai departe Garamond.

— Dacă e ceva în comun cu masoneria din toate cîte ați văzut, este că și ritualul lui Bramanti este un hobby pentru profesioniștii și politicienii de provincie. Dar așa a fost de la început: masoneria a fost o pallidă speculație a legendei templiere. Și asta este caricatura unei caricaturi. Numai că domnilor aceia o iau grozav în serios. Doamne! Lumea e arhiplină de rosacroci și de templieri ca aceia pe care i-ați văzut în seara aceasta. Nu de la aceștia trebuie să vă așteptați la vreo revelație, chiar dacă printr-ei s-ar putea găsi un inițiat demn de încredere.

— Dar, în definitiv, a întrebat Belbo, fără ironie, fără batjocură, ca și cînd întrebarea îl privea personal, în definitiv dumneavoastră îi frecvențați. Pe cine credeți... în cine credeți dumneavoastră, mă scuzați, dintre toți aceștia?

— Pe nimeni, firește. Am eu aerul unui om credul? Îi privesc cu răceală, cu înțelegere, cu interesul cu care un teolog poate privi mulțimea napolitană care urlă așteptînd minunea sfîntului Gennaro. Mulțimile acelea mărturisesc o credință, o nevoie profundă, și teologul se amestecă prin lumea aceea asudată și inspuțată pentru că ar putea găsi aici sfîntul necunoscut, purtătorul unui adevăr superior, capabil să arunce într-o zi o lumină nouă asupra misterului sfîntei treimi. Dar sfînta treime nu e sfîntul Gennaro.

Era inexpugnabil. Nu știam cum să definesc scepticismul lui ermetic, cinismul lui liturgic, neîncrederea aceea superioară care-l făcea să recunoască demnitățile oricărei superstiții pe care o disprețuia.

— E simplu, îi explica el lui Belbo, că dacă Templierii cei adevărați au lăsat un secret și au instituit o contînuitate, trebuie deci să se meargă în căutarea ei, și în ambiantele în care ar putea să se minimalizeze mai ușor, unde poate ei înșiși inventează ritualuri și mituri pentru a se mișca neobservați, ca un pește în apă. Ce face poliția cînd caută evadatul sublim, geniul răului? Scotoceste în lumea de jos, în barurile rău famate unde cutreieră de obicei șmecherii de minimă importanță, care nu vor ajunge niciodată să conceapă

crimele grandioase ale celui căutat. Ce face strategul terorii ca să-și recruteze viitorii acoliți, ca să-și întîlnească și să-și recunoască? Se mișcă prin locurile acelor pseudorăufăcători, unde ațîția, care nu vor fi niciodată ca atare din lipsă de inzestrare suficientă, mimează pe față presupusele comportamente ale idolilor lor... (...).

Se apropia miezul nopții, și potrivit programului lui Agliè ne aștepta o a doua surpriză a serii. Am părăsit grădinile palatine și ne-am reluat călătoria lăind peste dealuri.

După trei sferturi de oră de drum Agliè ne-a spus să parcam mașinile la intrarea într-o pădure. Nu era ud pe jos, dar pantofii ne alunecau pe un strat gros de frunze putrezite și de rădăcini mucegăite. Agliè aprindea din cînd în cînd o lanternă ca să descopere locuri pe unde să putem trece, dar o stîngea numaidecît — spunea el — pentru că nu trebuia să rememoram prezența noastră celor care celebrău. Diotallevi a încercat, la un moment dat, un comentariu, nu-mi amintesc bine, poate despre Scufița Roșie, dar Agliè, cu o oarecare agitație, l-a rugat să se abțină.

În timp ce ieșeam din desiș, am început să auzim voci de departe. În sfîrșit am ajuns la marginea luminii, care acum părea luminat de felinare acoperite, ca niște făclii, sau mai bine zis lumini care unduiau aproape razant cu pămîntul, cu licăriri firave și argintii, ca și cînd o substanță gazoasă ar fi ars cu o răceală chimică în baloane de săpun care zburăteau prin iarbă. Agliè ne-a spus să ne oprim în locul acela, încă la adăpostul trunchiurilor, și să așteptăm fără să ne arătăm.

— Peste puțin vor veni preotesele. Druidesele, deci. E vorba de invocarea Marii Fecioare cosmice Mikil — sfîntul Mihail îi reprezintă o adaptare populară creștină, nu întîmplător sfîntul Mihail e un înger, deci androgin, și a putut lua locul unei divinități feminine.

— De unde vin? a întrebat în noapte Diotallevi.

— Din tot felul de locuri, din Normandia, din Norvegia, din Irlanda. Evenimentul e mai degrabă ciudat și acesta e un loc favorabil pentru ritual.

— De ce? a întrebat Garamond.

— Pentru că anumite locuri sînt mai magice decît altele.

— Dar ce sînt în viața adevărată? a întrebat din nou Garamond.

— Oamenii obișnuiți. Dactilografe, agente de asigurări, poate. Oamenii pe care poți să-i întîlnești mîine fără să-i recunoști.

Vedeam acum o mică mulțime cum se apropia ca să ocupe centrul luminii. Am înțeles că lumina rece pe care o întrevăzusem era de la niște lămpi mici pe care sacerdotesele le duceau în mînă și mi se păruce că umblă prin iarbă pentru că luminoasă era pe virful unui deal și de departe la zăream pe druidese care, coborînd la vale, apăreau pe virf, în depărtare. Erau îmbrăcate cu rochii albe, care fluturau în vîntul ușor. S-au aranjat în care, și în mijloc au ieșit trei celebrante.

— Sînt cele trei hallouines din Liesieux, din Clonmacnois și din Pino Torinese, ne-a spus Agliè.

Belbo a întrebat de ce erau tocmai ele și Agliè a ridicat din umeri.

— Liniște, să așteptăm. Nu pot să vă rezum în trei cuvinte ritualul și ierarhia magiei nordice. Mulțumiți-vă cu ceea ce vă spun. Dacă nu spun mai mult însemnează că nu știu... că nu pot să spun. Trebuie să păstreze anumite limite impuse, cum am făgăduit...

Prezentare și traducere de
Florin Chirițescu

Continuare în pag. a 15-a

bridge

Despre „miștocărie“ ca revoltă

Si s-a întîmplat nu o dată să asist în timpul unor partide de bridge, — în partidă liberă, firește, pentru că în competiție nu e permis — la discuții între jucători, fie parteneri fie adver-

sari, în care și tonalitatea și vocabularul erau de zeflema, ascunzînd însă sub această aparență o încărcătură afectivă din categoria sentimentelor cu dublă valoare, precum invidia admirativă sau admirația invidioasă. Folosind tot arsenalul ironizării, jucătorii în caz de ofereau un veritabil spectacol de „miștocărie“, la început calm și plin de amabilități amuzante, apoi din ce în ce mai tensionat, trecînd aproape insesizabil din sfera tachiării și a șarjării amicale în sfera insultei și a dușmăniei. La un moment dat în locul seninătății inițiale se instala o stare conflictuală care cu greu putea fi aplănată, de regulă unul din cei doi impri-

cinați sfîrșind prin a se simți grav jignit și devenind agresiv sau părăsind masa de joc, în funcție de temperament. De fiecare dată în astfel de situații simțeam mocnind sub jocul de artificiozitate al „mișto-ului“ invidia și ne-mulțumirea. Uneori însă acestea ascundeau ele însele ceva și anume revolta. O revoltă căreia multă vreme n-am izbutit să-i aflăm obiectul, pentru că e limpede că nu era o revoltă pe partenerul de tachiare — ar fi fost absurd și, oricum, într-un asemenea caz nu ironia e calea de exprimare — și nici o revoltă pe jocul bun al celuilalt. Reconstituind mental situația de la începutul duelului de ironii mi-am reamintit că

în momentul respectiv cel care a dat tonul ironizării tocmai făcuse o greșală mare de licitație. Mi-am amintit apoi că într-un alt caz, spectacolul „miștocăriei“ a fost pornit de un jucător care manevrase greșit levata. De aici pînă la concluzia că aveam a face cu o revoltă a jucătorului pe sine însuși n-a fost decît un pas. Să fi fost un pas greșit? Cum ați spus? Că am greșit? Chiar așa domnilor, tocmai dumnevoastră care, cu atîta finețe vă sorbiți zgomotos cafeaua, care, atît de inteligent știți să numărați pînă la șase, care...

Laurențiu Ulici